

303041

7

A

KOMÁROM-VÁRMEGYEI

ÉS

KOMÁROM VÁROSI

TÖRTÉNETI ÉS RÉGÉSZETI EGYLET

1887. ÉVI

JELENTÉSE.

SZERKESZTÉ

GYULAI RUDOLF,

SZ. BENEDEK-RENDI TAG, GYMN. NY. R. TANAR,

EGYL. TITKÁR.

I. ÉVFOLYAM.

KOMÁROM,

ZIEGLER KÁROLY KÖNYVNYOMDAJA

1888.

REDEMPTOR SOCIETY

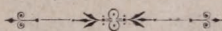
1874

LIBRARY

33

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

A
KOMÁROM-VÁRMEGYEI
ÉS
KOMÁROM VÁROSI
TÖRTÉNETI ÉS RÉGÉSZETI EGYLET
1887. ÉVI
JELENTÉSE.

SZERKESZTÉ

GYULAI RUDOLF,

SZ. BENEDEK-RENDI TAG, GYMN. NY. R. TANÁR,
EGYL. TITKÁR.

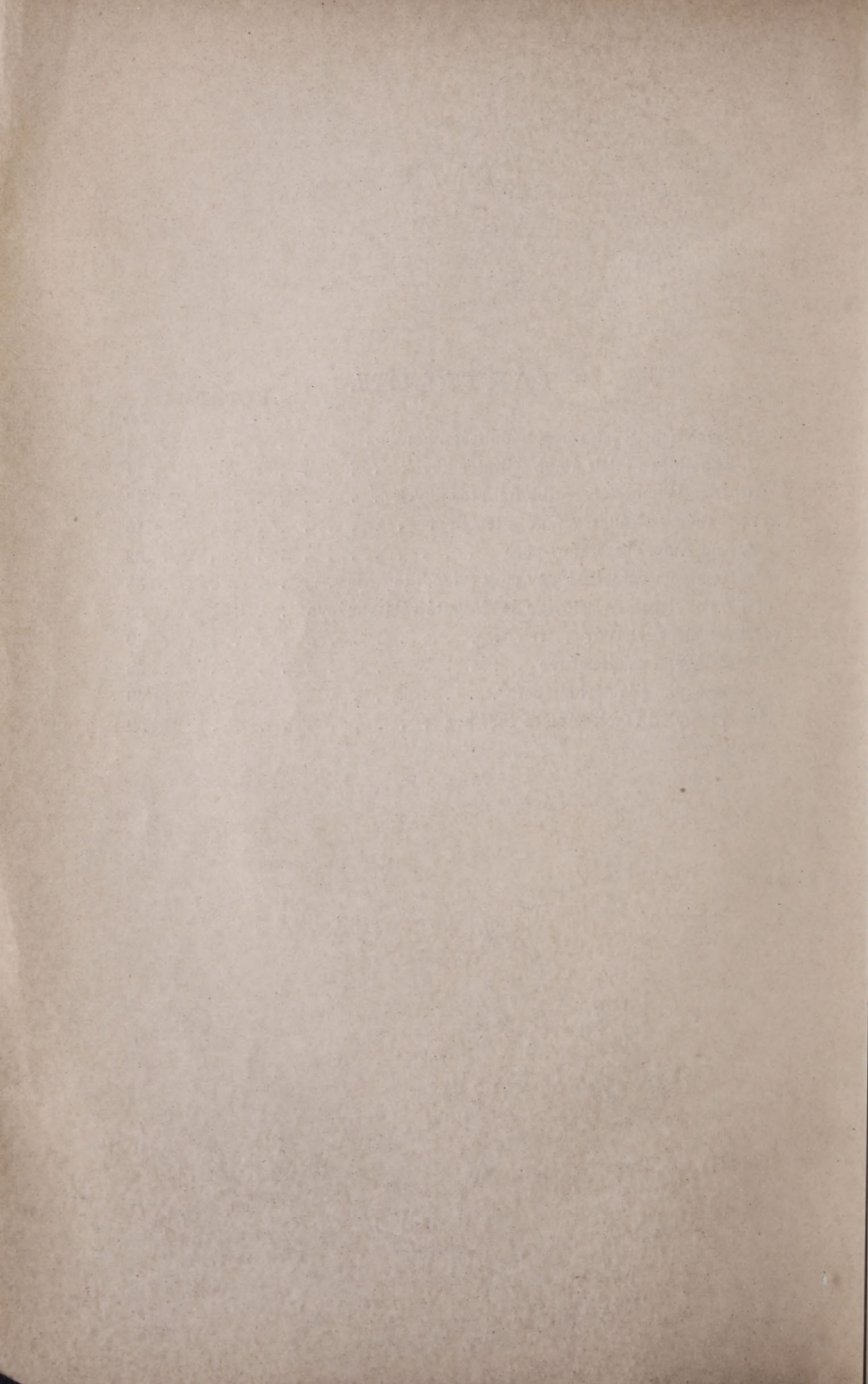
~~~~~  
**I. ÉVFOLYAM.**  
~~~~~

KOMÁROM,
ZIEGLER KÁROLY KÖNYVNYOMDÁJA
1888.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

	Lap
I. Adalék megyénk római hódoltsága korához	1
II. Brigetióban talált újabb feliratos kövek	11
III. Brigetióban talált régibb feliratos kövek	14
IV. A thúri-szakállasi ref. góth templom	18
V. Kun Anna boszorkány-pöre	22
VI. Komárom városának egy mult századi térképe	35
VII. Az egylet tisztviselősége és igazgató-választmánya	38
VIII. Az első egyleti év	40
IX. Az egylet gyűjteménye	42
X. Az egylet pénztári állapota	49
XI. Az egyleti tagok névtára 1887-ben	50

I.

Adalék megyénk római hódoltsága korához.

Az azalok és quadok.

Kik laktak megyénkben a rómaiak előtt és alatt? Kezdjük a *dunántúli* részszel. Bizonyos, hogy hazánk dunántúli sík része és a Duna hosszában elterülő lapályok már századokkal Krisztus előtt be voltak népesítve s hogy ott a rómaiak idejövetelekor önálló, bizonyos állami szervezettel bíró, kisebb néptörzsek laktak.¹

A Vezuv kitörése alkalmával Kr. u. 79-ben elveszett Plinius a Balatontól keletre lakott népek közt az azalokat is említi, de nem jelöli meg a területet, ahol e népek laktak.

A Kr. u. második század közepén író Ptolemaeus az azalokat már dunamelléki népnek mondja.

Hampel Józsefnek sikerült az azalok által lakott terület fixirozása a hely- és személynevek, bronz- és köemlékek alapján.²

Irt az azalokról Asbach J. is, de ő tévesen Bécs és Petronell közt keresi az azalokat.³

Egy *Ászáron* (Kisbér mellett) talált, Kr. u. 148-ból való katonai bronz diploma, mely egy *Atta* nevű *azal* számára lett kiállítva, bizonyítja, hogy megyénk dunántúli része még a Kr. utáni második század derekán is az azalok területéhez tartozott.

Egy Fermoiban talált feliratos emléken az *azalok székhelye* = civitas Azaliorum, e székhely nevének említése nélkül, érintve van. Hampel szerint ezen azal város

¹ Hampel József: Aquincum 9. l.

² Hampel József: Adalék Pannónia történetéhez Antoninus Pius korában.

³ Bojer und Azalier unter Kaiser Trajan in Pannonien 4. l.

neve *Azaum* volt,⁴ mely a harmadik századbéli Antoninus Itinerariumában (Utikönyv) van először, mint apró állomás a buda-ó-szönyi úton Nyergesújfalu és Ó-Szöny közt említve. Mommsen Azaumot Almásra, Hampel Süt-tőre hajlandó helyezni.

A Kr. utáni harmadik századból már nem maradt ránk e népre vonatkozó föliratos kő, de a megelőző időkből való tatai, szönyi, süttöi s egyéb ezen vidékről való emlékeken előforduló nevek bizonyítják, hogy az azalok *kelták* voltak.⁵

Brigetioban (Ó-Szöny) a gyök breg vagy brig a kelta nyelvben erődöt, menedékhelyet jelent.⁶

Valószínű, hogy Brigetióban a későbbi római táborhely területén a rómaiak megtelepedése előtt fából és kőből emelt fakapcsokkal összekötött, kelta erőd állott, melyeket Caesar Galliában talált.

A római írókból és a római hódoltság bronz- és kőemlékeiből tehát azt látjuk, hogy az azalok a Kr. utáni második század végeig még nem olvadtak be teljesen a rómaiságba.

Ami a keltákra — tehát az azalokra is — vonatkozó műveltségtörténeti adatokat illeti, ezeket Salamon F. velős rövidséggel tárgyalja.⁷

Megyénk *dunáninneni* része beleesett a már Tiberius alatt keletkezett quad hűbérállamba.

Neudeck szerint a quadok egyfelől az Ipoly és Garam folyók, másfelől a nyugati Kárpátok s a Duna közt laktak.

A megyénket lakott e két nép közül az azalok nem lehettek sokan, mert különben a bevett szokás szerint, önálló csapatokat alakítottak volna belőlök a rómaiak; de annál hatalmasabbak voltak a harczias quadok, kiknek legalább is hatszázados szereplését időrendi átnézetben adja Neudeck,⁸ ugyanő leirta napjainkig fenmaradt építkezéseiket.⁹

⁴ Hampel: Adalék ... 27. l. Azaum eredeti formája Azaliorum vagy Azalum volt.

⁵ Hampel: Adalék ... 27. l.

⁶ Salamon F.: Budapest története I. r. 117. l.

⁷ Salamon F.: Budapest tört. 126—132. ll.

⁸ Arch. Ert. Új folyam III. 86. 87. ll.

⁹ Germanische Befestigungen des oberen Waagthales.

Római katonai alkotások megyénkben.

Az első században Kr. u. a praehistorikus kornak még nincs vége, bár a római korszak már elkezdődik vidékünkön.

Hampel-Kennertől és Salamontól eltérőleg azt következteti a dolog természetéből, hogy már az első század derekán voltak a Közép-Duna mentén római erődítvények.¹⁰

Vidékünk azonban csak *Traján* (98—117) alatt bontakozik ki azon homályból, mely azt az első században fedi. Traján *Brigetióban* állandó tábort épít a quadok ellen, melybe a Galba által tengeri katonákból alakított legio I. adjutrix-et helyezte el.

Kenner¹¹ ezen időben épültnek hiszi a *duna-almási, tatai* erődöket is. D.-Almás római leleteit már összegeztem,¹² Tatában sok római érmet talált újabban Aughofer A. és Marosi J., Kenner leletekből bizonyítja, hogy ott legio I. adjutrix-beli katonák feküdtek.¹³

Kenner továbbá a Vágduna torkolatánál a mai *komáromi* vár helyén egykor létezett római erődöt¹⁴ is Traján-korabelinek tartja.¹⁵

Kenner D.-Almással szemközt is feltételez egy Traján-korabeli erődöt; a virthi határban Ipolyi csakugyan említ ősrégi sánczokat,¹⁶ de azok rómaisága eddig nincs konstatálva.

Szabadjon itt Kenner hypothezise ellenében arra utalnom, hogy a Dunán innen, a római történetirók tanúsága szerint, csak később: Marc Aurel (161—180), Probus (276—282) és Valentinian (364—375) alatt emeltetek várak.

Megyénk dunántuli részén 1. a vasi puszta Dunára dülő részén a meredek partban láthatók öles római falak, az itt létezett erőd egyenközény alakú volt, de alapfalai már nagyon ki vannak aknázva; 2. lejjebb az ácsi szöl-

¹⁰ Hampel: Aquincum 13. l. 8. jegyzet.

¹¹ Noricum und Panonia 100 l.

¹² Komáromi Lapok 1887. 20. sz.

¹³ Nor. u. Pann. 105. l.

¹⁴ Ipolyi A.: A magyar hadtörténelem tanulmánya 36. 37. l.

¹⁵ A komáromi római leleteket lásd Kom. Lap. 1887. 20. sz.

¹⁶ Új Magyar Múzeum 1851/2. 148. l.

lőkben van a már tüzetesen leirt »ad Mures« nevű, trapez-alakú erőd;¹⁷ 3. a Czonczó torkolata alatti sziget orrának megfelelő kis fenyves szélén az úgynevezett »kőbányá«-nál az alapfalakból és a hely magasságából ítélve örutorony állhatott, itt egy fogadalmi oltárt találtam;¹⁸ 4. a Monostoron az alsó, itatóra vivő úttól fölfele menve az ötödik, most Markus Ignáczné szőlőjében is vannak római alapfalak és végre 5. a füzitői erőd; megjegyzem még, hogy mind az öt a római út és a Dunapart közt van.

Hogy megyénk dunántúli részében nemcsak a Duna partján, hanem beljebb is voltak kisebb erődök, az valószínű; — Környén az egykori római erőd egyik alapfala a főerdési épületek mögött elterülő kertet keresztülvágó dombhát alatt van, a másik evvel derékszöveget képezve, a tóban a malom felé tart; a másik két alapfalat nem találtam még meg.

A brigetiói táborhely felállítása azt bizonyítja, hogy a quadok Domitian veresége óta már ellenségei voltak a rómaiaknak.

E táborhely a Rába és a Bakony közt elterülő vidéket védte a dunáninnen-i quadok ellen; Traján óta vidékünk világtörténelmi fontosságúvá vált, mert a Középduna mentén zajlottak le a Duna birtokáért vívott harcok; ezen időtől kezdve hálózta be a római műveltség e vidéket, mely néhány nemzedék után már romanizálta az itteni ős lakókat.

Hadrian (117—138) Traján védrendszerét elrontá, amennyiben Flexumot (Magyar-Óvár) tevő a közép-dunai védvonal középpontjává, ami meg is boszulta magát.

Hadrian és *Antoninus Pius* uralkodása alatt Pannónia a béke áldásait élvezte. — *Marc Aurél* (161—180) alatt azonban a markomannok, quadok, jazygok számos északi germán törzsekkel a közép-dunamelléki várakat elfoglalták, mert azok a parthokkal egyidejűleg viselt háború miatt gyöngén voltak őrizve. Flexum mellett a barbarok Macrinus Vindex seregét tönkretették 167-ben.

¹⁷ Kom. Lap. 1886. 50. sz.

¹⁸ ET IVNÓNI REG | PRO SALVTE | AEL RUFINI stb. felirással.

Ugyanezen évben a quadok *Brigetiót* támadták meg és be is vették.¹⁹

Brigetio ezen megvívását és az avval járó *első elpusztítását* bizonyítják Kosztka Károly kir. főmérnöknek a város és Berković Miklós mérnökkari századosnak a táborhely területén eszközölt ásatásai.

Ez ásatásokból bizonyos, hogy Brigetio a négyszáz évig tartott római hódoltság alatt *háromszor* leromboltatott és ugyanannyiszor ujjaépült.

A rómaiak eljárása városaiknak megújítása körül nem volt annyira végzetes a mult régi töredékeire nézve mint a mienk; mert a rómaiak — Boissier G. szerint — a romokat nem rombolták le, hanem eltemették, mi által a talaj folyton emelkedett. Ha új várost akartak építeni, akkor a réGINEK odaszállított földdel való eltakarásán kezdtek s föléje építkeztek. E rétegek eltávolításával tehát fel fogjuk találni az eredeti talajt. Néhány lépcsőn leszállva, Brigetio egész történetének képét láthatjuk a város alapításától korunkig.

Az eddigi kevés, szakszerű ásatás azonfelül azt is bizonyítja, hogy Brigetio újból való építésénél az előbbi fenállási időköz sír- és emlékköveit használták fel alapfalakul a rómaiak,²⁰ úgy látszik főleg azért, hogy felállításuk helyéről eltávolítva, a föld gyomrában az összezúrástól meg legyenek óva.

Marc Auréla visszatérve, ő 171-ben a *legio I. ad-jutrix legatusát* Helvius Pertinaxot, a későbbi császárt küldte a Retium és Noricumon²¹ át már Olaszország felé tartó barbarok ellen, kinek sikerült azokat 171-ben megverni a Dunánál.²²

A markomannok- és quadokra sok tekintetben igen terhes békekötés jött létre, melynek értelmében a quadoknak egy mérföldnyire vissza kellett vonulniok a Dunától, melynek bal partján erődök épültek.²³

Ez időből valók lehetnek megyénkben a *Nagy-Lél*

¹⁹ Hampel: Aquincum 27. l. Neudeck Arch. ért. Uj f. III. 86. l.

²⁰ Az ácsi erőd alapfalaiába szinte domborműves kövek vannak beépítve.

²¹ A mai Graubündten, Tyrol és Ausztria, Bajorország, Styria és Illyria nagy része.

²² Kenner Nor. u. Pann. 48. l. Neudeck 86. l.

²³ Kenner: Nor. u. Pann. 53. l.

alatti és az Izsa feletti „leányvár“-nak nevezett erődök,²⁴ ez utóbbinak az Arch. Ért. VII. köt. 35. lapján közölt tervrajzát avval egészíthetem ki, hogy Kosztka K. 1875. őszén ott két — 5 láb széles — kikötőszárnyfalat talált, melyek ezen erőd Dunára szolgáló két sarkától 20 ölnyire a Dunának tartottak, Berković és én már csak a kiszedett falak árkát találtuk.

Végre ezen időből való lehet a *bálvány-szakállasi* puszta délkeleti szélén létezett erőd.²⁵

Marc Aurél alatt a quadok ismét hűbéresei lettek a rómaiaknak, a császár megvetvén lábát a quad földön, a Dunán inneni részeket akarta meghódítani, de ügyetlen fia Commodus már 180-ban visszavonta a Dunán inneni erődökből a római katonaságot s evvel atyja terve dugába dőlt.

E harminczéves háború alatt a Dunán túli parti várak sokat szenvedtek, ezek még a háború alatt és főleg annak befejeztével az úttal együtt ki lettek javítva; mindezt fölíratos kövek nem bizonyítják ugyan, de a dolog természetéből lehet következtetni.

Septimius Severus alatt, ki 185-ben vette át Pannónia főparancsnokságát, a dunamenti erődök elérték a tökély legmagasabb fokát, a későbbi, különösen nagy Constantin-korabeli javítások jelentéktelenek voltak.²⁶

A vidékünkön állomásozott csapatok.

A bélyeges téglák tanúsága szerint e csapatok a következők voltak:

I. a *legio I. adjutrix*, melynek táborhelye kezdettől fogva Brigetio volt és az is maradt az V. század elejéig. Egyleti muzeumunknak nyolcz, e légio nevét viselő, bélyeges téglavariánsa van Ó-Szőnyről.

Az egész légio nem feküdt Brigetioiban, mert Arrabonában (Győr), Billegen, Környén, Tatában, Almáson, Bajnán, Csepregen,²⁷ Észtergomban és Duna-Pentelén²⁸ is találták e légio bélyeges tégláit.

²⁴ A leányvár ezülpökre volt építve.

²⁵ Ipolyi: Csallóköz műemlékei. Arch. közlemények I. k. 49. 50. l.

²⁶ Kenner: Nor. u. Pann. 65. l.

²⁷ Kenner: Nor. u. Pann. 105. l.

²⁸ Römer: Desjardins a m. n. muzeum fölíratos emlékei 432. sz.

2. Előfordul még Brigetióban a *legio XI. Claudia*, egyleti muzeumunkban van egy bélyeges téglája, a nemzeti muzeumban is van.²⁹

3. Kosztká Károly még a következő legiók bélyeges tégláira akadt Brigetióban:

- a) *legio X. Gemina*,
- b) *legio XIII. Gemina*,
- c) *legio XV. Apollinaris*,
- d) *legio XXX. V. V. (Ulpia Vicrix)*.

4. Brigetióban előfordulnak még következő csapatok bélyeges téglái:

a) *cohors I. Thracum*.³⁰

b) *Vexillationes III. et IV.*, az előbbi Kenner Tátnál is említi, egyleti muzeumunkban mindkettőből két variáns van.

c) *Coh. II. Br.*³¹ A Br. rövidítés Miller szerint Brigetiana, az általán elfogadott olvasás szerint = Breucorum.

d) *Cohors VII. Br. Ant.*³² egyl. muzeumunkban 5 variánssal van.

e) *Ala III. Thracum Galliana Volusiana*.³³

f) Végre a *Vincentia* nevű cohors,³⁴ egyleti muzeumunkban van egy bélyeges téglája.

A római polgári intézmények.

A rómaiak elfoglalván valamely tartományt, új központokat szerveztek a benszülöttek közt; ha e községek a fejlettség kellő fokát elérték, oda veteránokat (kiszolgált katonákat) telepítettek, kiknek házasságát törvényesíté az állam és számukra földbirtokot jelelt ki; ilyen veteránokra vonatkozó követ sokat találnak megyénk dunántúli részén; ezek romanizálták a benszülötteket, az ily központok vagy községek neve *oppidum* volt, az oppidumokban letelepedett vagy született római polgárok képeztek ezen községekben a *civitas*-t, ilyen volt a fentemlített

²⁹ Rómer: Desj. fölírtos eml. 444. sz.

³⁰ Rómer: Desj. fölírt. eml. XXXIX. tábla, 166. sz.

³¹ Rómer: Desj. fölírt. eml. LIV. tábla, 275. sz.

³² Rómer: Desj. fölírt. eml. 455. Kenner: Nor. u. Pann. 105. l.

³³ Kenner: Nor. u. Pann. 105. l.

³⁴ Hampel: Aquincum 16. l. 19. jegyzet.

Azaum megyénkben. Ha a községekben a római elem kerekedett felül, mire egy-két generatio elég volt, s ha azonfelül az oppidum községi szervezete kifejlődött és pénzügyei rendezettek voltak, akkor az oppidum municipalis szervezetet nyert.

Brigetio valószínűleg 179-ben lett municipium Marc Aurél idejében, ki azt újra betelepíté, hogy kitüntesse a sokat szenvedett hű várost, mely tevékeny részt vett a barbarok elleni harmincz éves védelemben és a római sereg élelmezéséről gondoskodott.

A *municipiumoknak* azonban a császárság óta igen korlátolt önkormányzatuk volt, a municipiumok és coloniák közt az volt Pannoniában a különbség, hogy a *municipiumok* részben római, részben benszüllött elemekből, ellenben a *coloniák* katonai telepítvényesekből alakultak; továbbá az, hogy a coloniák lakói Pannoniában tulajdonjoggal bírták a házakat vagy házhelyeket.³⁵

Hadrián óta a municipium a coloniához hasonlítva a községi szervezet alacsonyabb fokát, szóval másodrendű tartományi várost jelentett.

Brigetio a feliratos köveken rendszeren mint *municipium* fordul elő, kivéve egy a III. század második feléből való síremléket, melyen *coloniának* mondatik.³⁶ Kenner szerint a colonia czímet akkor veszté el valamely város, ha fellázadt, vagy ha nagy csapás érte.

Brigetióban, hol régtől fogva állandó táborhely és nagyobb őrség volt, a római katonák voltak a római műveltség biztos támaszai a benszüllöttek közt, a római katonaság fejleszté a római községi szervezetet és a római-kelta keverék műveltséget.

Brigetio municipiumra vonatkozó föliratos kő van említve Rómer-Desjardinsban,³⁷ szintoly fontos azon fogadalmi oltár is, mely a hódmezővásárhelyi ref. főgymnázium birtokába került, s melyet Caius Marcius Verus brigetiói *decurio* állíttatott Jupiternek.

A *decurio* a helyhatósági adminisztráló testület tagja, egy legalább 25 holdnyi birtokú földesúr volt. Az alsóbb

³⁵ Kenner: Nor. u. Pann. 34. 35. ll.

³⁶ Rómer: Desj. fölir. eml. XXX. tábla, 192. sz.

³⁷ Fölir. eml. XXXI. tábla, 191. sz.

néposztály a »plebs« volt, állott kereskedőkből, mesteremberekből, kik ezek közül elég földbirtokot szereztek, a decuriók rangjára emelkedhettek. Bármily nagy tőkepénz s ingó vagyon magában nem emelhetett senkit e felsőbb társadalmi osztályba. A tőkeszerzés megvetésben részesült, — legalább nyilvánosan — csak a földbirtok adott tisztességet.³⁸

Brigetio municipiumra vonatkozik végre egy harmadik — Bécsbe került — Caius Petronius Nundinus brigetiói *augustalis* sírköve.

Az *Augustales* nevű alsóbb rendű papok szinte fontos szerepet játszottak Brigetióban. A rómaiak a dunai tartományokban talált nemzeti és helyi isteneket — nem tudván a római és görög minták szerint átídomítani, másrészt pedig, hogy áthidaló utat készítsenek a római államvallásra — Lares istenekké változtatták át, de azért sajátosságos jellegeiket és neveiket meghagyták, csak hogy azokhoz az Augustus nevet is csatolták, ezen Lares-ek mint e tartományok és városok védistenei szerepeltek. Ezen Laresek papjai voltak az *Augustales*, kik a vallási ténykedésen kívül saját városnegyedük felügyeletével is meg voltak bízva; tisztjökhöz tartozott a nyilvános békét fentartani, közbenjárni a pór nép ügyes-bajos dolgaiban, egyszersmind különféle iparosok czéheiben békítő és szervező tanácsot képeztek.³⁹

A fölíratos kövek arról tanuskodnak, hogy K. után a harmadik században fejlődött ki teljes virágában a római élet Brigetióban, e korból való felíratos kövek:

1. Bachus és Proserpinának Demophilus által szentelt oltárka,⁴⁰ 202-ből K. u.
2. A monostori erődnél álló mértföldkö, mely 237 körül való.
3. A süttöi két mértföldoszlop, mely 244 körül való.
4. Egy 247 körül való mértföldkö, mely az ószönyi táborhely területén találtatott.

³⁸ Salamon F.: Bpest tört. I. 344—348. II.

³⁹ Rómer: Desj. fölír. eml. 37. I.

⁴⁰ Rómer: Desj. fölír. eml. VIII. tábla, 54. sz.

5. Mithrasnak Aurélius Justus praefectusi könyvvivő által emelt fogadmányi köve, a harmadik század közepéről.⁴¹

6. A hely nemtőjének és Fortuna Conservatrixnak M. Superinus I. leg. adjutrix-beli praefectus által Claudius Gothicus császár üdveért 269-ben emelt fogadmányi kő.⁴²

7. Egy Silvanusnak emelt oltárka a harmadik századból.⁴³

8. Minicia Romula és Annius Principius síremléke, készítette Annius Sperantius a brigetiói *colonia decuriója*, a harmadik század második felében.⁴⁴

9. E korszakból valók valószínűleg a vízvezeték⁴⁵ és azon nagyobb épületek, melyek alapfalairól máshol már irtam.⁴⁶

10. Végre e virágzás korából való a Septimius Severus és családja tiszteletére emelt fogadalmi kő,⁴⁷ melyet Kenner is említ.

A későbbi korból hiányzanak eddig a Brigetióra vonatkozó adatok, csak Valentinián alatt van szó róla, hogy 375. nov. 17-én a császárt a quadok követéhez intézett haragos beszéd alatt Brigetióban a guta megütötte.

Brigetio *harmadik* feldulatása közvetlenül Valentinián halála után történt. Ezt bizonyítja a Kosztka K. által talált: »PIET . . VALEN« falkarczolat a m. nemzeti muzeumban, ebből az tűnik ki, hogy a municipium az Augustus halálát még kegyeletesen megülte; továbbá bizonyítja az, hogy a Valentinián utáni időkből eddig nem akadtak föliratos emlékekre. (Brigetio *második* elpusztulása talán Aurelian, Probus előde alatt történt.)

Gy. R.

⁴¹ Römer: Desj. fölir. eml. VIII. tábla, 46. sz.

⁴² " " " " X. " 63. sz.

⁴³ " " " " X. " 64. sz.

⁴⁴ " " " " XXX. " 192. sz.

⁴⁵ Arch. Ért. Uj folyam V. köt. 332—335. ll. és

VI. köt. 347—350. ll.

⁴⁶ Kom. Lap. 1886. 51. sz.

⁴⁷ Orelli-Henzen 938. sz.

II.

Brigetióban talált újabb feliratos kövek.

1886/7. telén azon területen, mely a castrum és Ó-Szőny alsó vége közt van, körülbelül 200 sírt tártak fel, ezek közt következő négy föliratos kő volt:

1. Egy körülbelül 2 m. magas sírkő, három mezőre felosztva; a felsőben elmosódott dombormű, a másodikban háromlábú áldozati asztal jobbról, balról egy alak, a harmadikban e fölírás:

	D	M
	AVR · PLOTI	ANO · MIL
	LEG · I · A · ST · V · AN · XXV	
	AVR · IVLIVS · VET · ET AVR	
5.	FESTINA · PARE · VIVI	
	F ·	C

A 2. sorban AV, a 3. sorban ST = st(ipendiorum) AN, a 4. sorban AV, VL, VET, ET és AV összekötve.

2. Egy körülbelül 2 m. magas és 0,75 széles sírkő 3 mezőre felosztva, a felsőben elmosódott dombormű, a másodikban úgy látszik paizs van ábrázolva, a harmadik mezőben e fölírás:

	D	M
	ELVIO · VETALI	
	ET · FLORO · FILIO	
	ELVIA · SVCESA	
5.	PATRONO · COIVG	
	PIENTISVMO	
	ET · SIBI · VIVA	
	FEC	

A 2. sorban VETALI-ban a V valószínűleg később vésetett, a 4. sorban SVCESA-ban kétszer, a 6. sorban PIENTISVMO-ban egyszer maradt el a mássalhangzó megkettőzése, az 5. sorban TR összekötve.

3. Egy körülbelül 0·18 m. magas és 0·25 széles sírkő fölírata:

D M
LICTORIAE · RESTVTE
QVAE VIXIT · ANNOS
XXXXI FACIENDVM
5. CVRAVIT AVR ROM
VLIANVS · BF · CO
NIVGI AMANTISSI
MAE AC OBSEQVENTISSIMAE

A 2. sorban AE és TE, a 3. sorban VAE, az 5. sorban VR és AV (kétszer) összekötve, a 6. sorban BF = beneficiarius, a 7. sorban az NT, a 8. sorban MAE (kétszer) és VE összekötve.

4. (Gazda-ember másolata.) Egy sarkophagon ezen fölírat:

L RETONIO LVCIO (?) QPPLEGIA
QVI VIX ANN LXXVIII STIP LVIII M
D RETONI ROMANVS SATVRNINVS (?)
ET LVCILLA FIL FEC

Az 1. sorban Q = quondam, PP = p(rimo)p(ilo), a 4. sorban FIL = fil(ii).

A Tuzla-féle birtokrészen szinte 1886/7. telén a castrum alatt a vasut mellett egy sírkövet ástak ki, melyen legfelül rosetta van, (több gazda elűtő másolata nyomán) fölírata ez:

D M
EPAPHRO
DITO ALVMN_o
SVO T STATILIVS (?) SOLO
5. P · P · LEG I AD PF
ET PORTVMIA
FLORA
ΕΠΙΦΡΟΛΕΙΤΕ ΗΡΩC
XPHCTE XAIRE

A 3. sorban VM, a 4. sorban TI és LI összekötve, az 5. sorban az I-n huzás van, a 6. sorban VM összekötve, a 8. és 9. sorban a C = Σ, a 8. sor második szava valószínűleg később vésetett oda.

Következő két felíratos kő birtokomban van, az egyik márványtöredék, jó korból valóságát csinos betűi igazolják, 0·26 magas, 0·27 széles, a betűk nagysága: 0·06.

SABIN
A · MIL
ABIN

A másik egy kis oltár 0·024 magas, 0·03 széles:

AESCVLAP
AVG
A
L M

YOETTER OTTÓ, + E. B.

A föntebbi czikk nem nagy eltéréssel Bécsben már megjelent; az Arch. Értesítő deczemberi füzetében és a Tata-Tóvárosi Hiradó decz. 31-iki számában e czikk alkalmából szóbajött az is, hogy furcsa — miszerint a legutóbbi brigetiói ásatásokról és emlékekről idehaza *bécsi folyóirat* útján kell értesülni a szakembereknek.

Igazolásomra bátor vagyok kijelenteni, hogy a föntebbi cikkben leirt föliratos köveket — amint kitavaszkodott — én is lemásoltam, de az akkori időjárás miatt nem birtam azokat a szabadban lepacskolni; Budapestre küldvén másolataimat, azt a feleletet kaptam, hogy már értesültek a dologról, mert H. Ö. már megelőzött. Később értesítettem, hogy dr. F. R. van ez ügy lebonyolításával megbizva, ki nemsokára fölkeresend engem, — hogy Ó-Szőnyben kalauzoljam. Jó kezekben látva az ügyet, úgysis eléggé el lévén foglalva, letettem az egész dologról.

Gy. R.

III.

Brigetióban talált régibb föliratos kövek.

(Ahol nincs megjelölve, hogy hol találtatott, az mind brigetiói lelet.)

1. Sirkőfölrirat:

D . M .
 ET · MEMORIAE LANTISM
 BRE · L · LICINI VET · LEG · I · ADIV ·
 TFE · IVLIAE · PROCVLAE · EIVS ·
 5. IVGIANTIS TIBELICVS ·
 MIL · LEG · II ADIVTB · F · COS
 ET B TLICINIANVS · MIL · LEG ·
 S · SAN · ACTVS · OUF PRESI
 DIS PARENTIBVS KARISSIM
 10. IVS F · C · C ·

Az 1. sorban ET összekötve, az utolsó M-n két pont van, a 3. sorban TF, a 7. sorban ET és TL összekötve (nem minden betűjében biztos), Bécsbe került.

2. Sirkőfölrirat:

D . M ·
 ET · MEMORIAE · C ·
 PETRONI NVNDIN ·
 AVGVSTALIS · MVN
 5. BRIG · L · SEP · ET · PETRO
 NIVS · CAAVON · CVIO
 F · C ·

Az 5. sorban ET összekötve (nem minden betűjében biztos), Bécsbe került.

3. Magas keskeny sirkő fölirata:

M · MVNAT
 VS · MEF · COLL ·
 PLACIDVS · MC
 CONLIO · VETR ·
 5. LEG · I · AD · P · F ·

ANLHSET RE
 IVS AE ASCAN
 IV · CON · ISSI
 ISIRCVICN · C ·
 NEVANE FII

10.

A 2. sorban ME, a 3. sorban MC, a 4. sorban NL, a 10. sorban VA és NE összekötve, a sírkő felső részén babérkoszorú van.

4. Magas keskeny sírkő, felső részén szintén koszorúval:

Q · ANTONI
 VS · Q · FCL
 FIRNVS SAV
 AN XVII HS
 HISPAN FRA
 TRI · FECIT

5.

Az 1. sorban NT, a 3. sorban AV összekötve (nem minden betűjében biztos), Bécsbe került.

5. Sarkophag fölirata:

M · AVR · CANDIDO · Q · V · ET · EX ·
 IMAG · LEG · I · AD · IM · H · M · AELIA
 MERCATILLA · VXOR · ET · AVR
 EMERITVS FILIVS ET HEREDES

5. F · C ·

A 4. sorban HE összekötve.

6. Sarkophag fölirata:

AVR · CANDIDAE · Q · QVAE VIXIT ANNOS
 XXV · SEP · PRISCVS · EQVES · LEG · I · AD · CON
 IVGI · CARISSIME
 F · C ·

Az 1. sorban VA, a 2. sorban VE és AD összekötve, sokáig feküdt Almáson Wenninger Mátyás urad. főtisztánél.

7. Sarkophag fölirata:

D · M ·
 AVRELIA (SE)VERA
 AVRELIO ARRIANO
 COIVGI CARISSIMO

A 2. sorban az SE helyén a kő ki van ütve, de azért a betűk végeikből biztos megállapíthatók. Jelenleg a hódmezővásárhelyi ref. főgymnasium régiséggyűjteményében, Matók Béla ügyvéd ajándéka.

8. Sarkophag fölirata:

M · AVR · EMERITO · DOM · SERGI · A · KAR
 NVNTO · LEG · I · AD · AVRELIA · MAXIMINE
 FILIA · ET · AELIA · FAVSTINA · VXOR
 HERE D ET S

5. F · C ·

Az 1. sorban AV, a 2. sorban NT, MA, MI és NE, a 3. sorban ET (az Ξ megfordítva), AE és AV, a 4. sorban ET összekötve. A hódmezővásárhelyi ref. főgymn. tulajdona.

9. Fogadalmi oltár fölirata:

IOM
 C · MARCIV ·
 VERVS
 DEC · M · BRG ·
 s · V · S · L · M ·

A hódme.-vásárhelyi ref. főgymn. tulajdona.

10. Oltárföliirat:

I O M
 PRO SALVTE
 IMPP · DD · NN
 AVGG
 5. AVR · VILALIS
 VET PRO SE ET
 TOLESIBVS
 OMNIBVS · V · S · L ·
 M

A hódme.-vásárhelyi ref. főgymn. tulajdona.

11. Oltártöredék fölirata:

IOVI O
 TIMO
 A

A hódme.-vásárhelyi ref. főgymn. tulajdona.

12. Oltártöredék fölirata:

OM
 IRF
 SEVER
 DVSLM

A hódme.-vásárhelyi ref. főgymn. tulajdona.

13. Sirkő fölirata:

D · M ·

CAL · SEVERO
 CLLIC · C · MAE
 CONIVGIS
 5. CL · CALVO
 D · LIO ET
 VIP · PRoBNLLAE
 AN · V · IVSTIN
 PARENTIBVS

A 3. sorban MAE, a 7. sorban NI összekötve.

14. Mértföldmutató fölirata:

IMP CAES
 MAVRE CLAVDIANUS
 PF AVG PN TRIB POT
 VCOS PROCOS— O
 5. VIAS VETUSTATE C—
 LAPSAS CVM PONTI
 BVS · RESTITVIT · PER
 ALAM · III · THRAC · COR
 DIANAM
 10. A BRIG
 MP VI

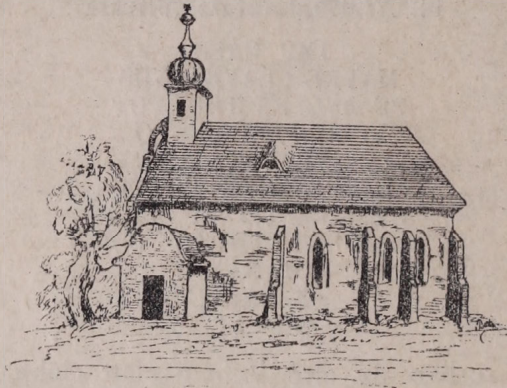
A 2. sorban az első V betű alatt előbb A, a harmadik V alatt pedig X volt, az 5. sorban az első V, L-ből készült, TV össze van kötve, helyén előbb A állt, a C alatt előbb A volt, a 6. sorban MP és NT, a 8. sorban TH, a 9. sorban AM, a 11. sorban MP össze van kötve.

Ezen mértföldmutató két darabból áll; találtatott D.-Almásón a szigeti dülőben, Csontó István földjén, 1872. szept. közepén. Sok ideig Wenninger M. udvarában feküdt.

KOSZTKA KÁROLY.

IV.

A thúri-szakállasi ref. góth templom.

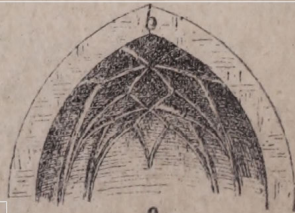

E kis templom eleje a XIV—XV-dik századbeli késő góth stýlben épült.

A templom körüli védfal teljes épségben megvan, mely temetőkerítésül s esetleg védelmi ellenállásra szolgálhatott. Ma már csak négy ref. lelkész sírköve van ott, a legrégebb 1774-ből, a legújabb 1883-ból való.

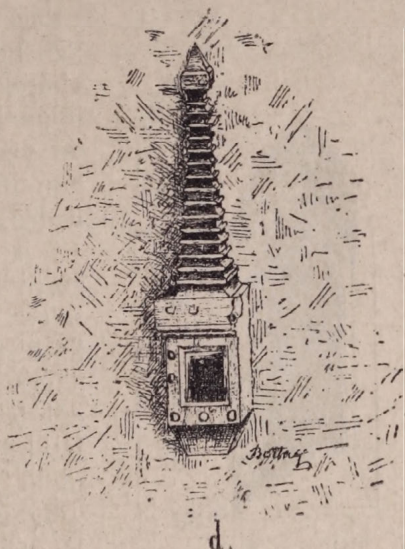
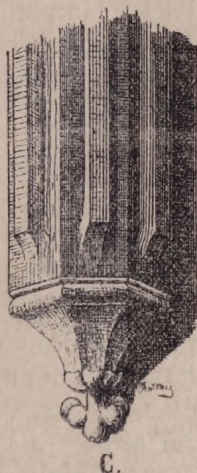
a.

e.

A szentély két oldallal záródik (lásd *a* képet), a szentély boltozata félkörív alakjához közeljáró nyomott csúcsív (lásd *e* képet), ívezete horonyok és lemezekkel ta-

gozott gerinczekből áll, melyek szép vállköveken nyugszanak, ezek közül egyet a *c* kép ábrázol, a többi megcsontított vállkő torzfejet ábrázol.

Az evangéliumi oldalfalon látható a toronyalakú szentségház (*d* kép), mely szépségre nem hasonlítható ugyan a hazánkban párját ritkító, egyház-gellei (Felső-Csallóköz) szinte tornyos szentségházhoz, de azért elég csinosnak mondható.

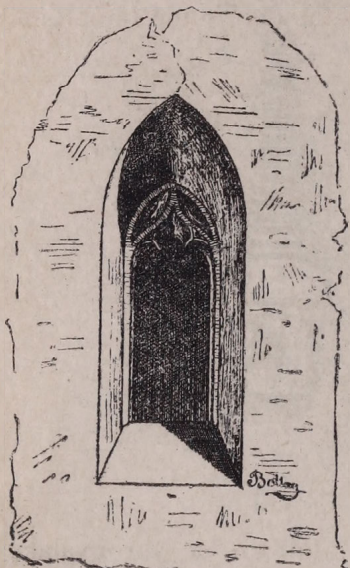
A szentély jobb oldalán a mészkergen át felirások nyomai láthatók, ezekre vonatkozólag az egyház ládájában őrzött, néhai Tóth Dániel ref. esperes és thúri-szakállasi lelkész következő feljegyzése ad felvilágosítást:

»Az 1825-ik esztendőben május 16-án a templom reperatiójakor ilyen felirásokat találtunk a Templom falain belül:

EXC NDM (az ND összeírva) HAMAR AD 1284.
 HIC FUIT PETRUS GAL SECY IN An. D. 1411.
 Hic fuit BENEDICTUS GALGOCY ANNO Do 145—
 HIC FUIT IOH. FABRY 1584.
 HIC FUIT IACOBUS FARNADY IN ANNO 1590.
 IOHANNES ORBOCZY CAROLUS
 HIC FUIT CASPARUS ÖRI IN ANNO 1628.
 STEPHANUS PÁZMÁNY ANNO DM 1676.
 BÜBANADARATO.“

Tóth Dániel még két olvashatlan rövidítést is feljegyzett, az egyik mellé 1583 van írva.

A szentélyt a hajótól a diadalív (lásd 3-ik rajzon *b-t*) választja el. A templom újabb hozzáépült hátsó részét világosan jelzi a templom hajójának lapos stuccadorján levő vízszintes és az oldalfalakon folytatódó függélyes repedés.

f

A templom régi része a szentély középső sarkától számítva 12.33 m., a hozzáépült hátsó része 6.48 m. hosszú; a szentély magassága a bordák központi találkozási pontjától számítva 4.58 m., a templom hajójának magassága 4.74 m., szélessége 4.16 m. E méretek a templom belső világára vonatkoznak.

Az ablakok közül a közvetlen a szentély melletti, legkevésbé átalakított ablakot az *f* rajz tünteti fel.

A templom falai téglából vannak építve, ami a góth építészet hanyatlása korában szélteben lábra kapott, de itt az Alsó-Csallóközben a kőanyag távolabb vidékről való költséges beszerzése miatt, a helyi viszonyokból is megmagyarázható.

A nevezetesebb homokkőből készült, mészkéreggel bevont műrészletek, mint: a diadalív, a szentély boltozatának gerinczete, a toronyalakú szentségház, a vállkövek, ablakdíszművek meglehetősen épek.

A téglanyag kevésbé szilárd volta tette szükségessé a kétszer tagozott külső oldaltámokat. A vörös téglafalazat s a kőfaragvány-részletek hajdan valószínűleg eredeti minőségükben hagyattak, kivéve a szentélyt, hol a boltozaton a mészkérgen áttetszik az egykori freskók színe.

E templomot Ipolyi Arnold nem nézte meg, különben nem írhatta volna, hogy »jelenleg ezen már a XIII. században említett és valószínűleg még előbb román izlésben épült egyháznak semmi nyoma. Helyette itt egy újabb kath. kápolna és a reformátusok hasonló temploma létezik.« *

С. У. Р.

* Arch. Közlemények I. köt. Csallóköz műemlékei 150. l.

Kun Anna boszorkány-pöre.

Egy kép a sötét multból.

E szerencsétlen nő Szabó Pál perbetei lakos özvegye volt, hol is mint bába kereste napi kenyerét, s hogy sorsán javítson, kérte magát a komáromi lakosok közé felvétetni. 1669. ápril 29-én kérésének a tanács által hely adatott és pedig — mi majdnem páratlan a krónika lapjain, eltérve az akkor divó szokástól — minden kezes és jótállók nélkül. Mely kiváló kedvezmény világos jele volt az ő kifogástalan erkölcsi előéletének.

Kezdetben mint keresett szülesznő Komáromban kedvező jólétnek örvendett. Később azonban kenyérirígyei, majd nyílt ellenei támadtak, kiknek nöttével fokról-fokra süllyedt, nem ugyan erkölcsileg, hanem anyagi helyzetében.

Kárörömmel nézték ezt irígyei, ellenségei azonban ezzel még nem elégedtek meg, lelkének vesztére is törttek, s mint erkölcstelen személyt mutatva őt be, boszorkánysággal vádolták és ördögösségét híresztelték.

A gonosz hír mihamar szárnyra kelt, s fecske-sebességgel repülte körül a várost, mindenki csak Kun Anna ördögi mesterségéről beszélt. A hír végre Hattyu István városi főbíró füleihez is útát tört, ki is a gyanúsítottat azonnal tömlöczbe vettette, s hogy törvény elé állíthassa, bűnanyagot kezdett gyűjteni ellene, s midőn ilyeket szerzett, 1674. szeptember 26-án következőleg vádolta őt a törvényszék előtt:

»Mimódon a közelébb elmúlt 1673-ik és az előtt való több számos esztendőkből is Kun Panna alpörös, nem tudatik honnét indíttatván és micsoda eltökéllett gonosz szándéktól viseltetvén, elfeledkezvén teremő Istenéről, és az világhi törvényeknek is sulyos büntetésitől

nem rettegven, Komárom vármegyében edgyütt és másutt is, de kiváltképpen ezen Komárom kir. városában ördögös mesterséggel élven, bizonyos emberöket vesztett, bővölt és varásolt, a mint ad *latus praesentis Actionis* a szokás szerint peragalt és beadott inquisitionak rendibül kitetszik. Kivánja azért mint *Magistratus* és főlpörös, hogy a meghnevezett rab és alpörös az fölyebb meghirt ördögi mesterségéért, emberek rontásáért, vesztéséért, bővöléséért, bájolásáért és varáslásáért, mint nyilván való ördögös, több czinkos társainak maga és mások gonosz cselekedeteinek kinyilatkoztatásáért elsőbben csigára, annak utánna pedig országunk élő törvénye és szokása szerént, érdeme szerint való büntetéseül elevenen való megégetésre, tüzre ítéltessek, másoknak rettentő példájára. Kitől törvényt is vár.«

Mielőtt alperesi ügyvéd, nemes Hollósy Máttyás védbeszédére térnénk, vessünk rövid pillantást a törvényszék asztalára tett vizsgálati iratokra.

Az első rendbeli tanuvallomás 1674. aug. 4-én ejtett meg Hattyú István városi fő-, Klucsay István hadbíró és Szelczer György, a magyar katonaság jegyzőjének közbenjöttükkel ezen kérdő pontok mellett:

Mondja meg hite után a tanu, mit tud, látott, avagy hallott másoktól is Kun Panna nevű bába felül, hogy minémű varáslásokat, ördögösségeket cselekedett a jelenvaló vagy elmúlt esztendőekben magát a tanut, vagy másokat megvarásolván és megvesztvén és egyebeket mit tud felöle, miképpen varásolt és miképpen vesztett meg?

Az érdekes vallomások kivonata helyett álljon itt az egész szószerinti terjedelmében.

Primus testis Franciscus Kallay, concivis regii oppidi Comaromiensis Annor. circiter 40. Juratus examinatus fassus est:

Hogy ezen föllül meghnevezett Kun Panna Bába Szent-Péteren lakván fatens Hetényen, akkor még gyermekkorában hallotta, hogy a varásláshoz tudott volna Kun Panna, nyavalába esvén itt Komáromba a fatens, arra nézve hivatta Kun Pannát magához, mondván neki: Még gyermekkoromban hallottam, hogy tudcz a varásláshoz, azért ha megvesztettél, gyógyíts meg engemet.

Arra mondotta Kun Panna: hogyha a füvek kijönnek, meggyógyulok; azonban írt is adott a fatensnek, maga Kun Panna keverte, és mondotta: Kenjen a feleséged is ezen zsirral, szintén annyit fog használni, mintha én kennélek; és be is kötötte ezen fatenst. Azonban midőn reá fogtam Kun Pannára az megvesztését, mondotta Kun Panna: Gonosz legény, akármit az emberre fogsz! ezt is mintegy mosolyogva mondotta. De mihelyt bekötötte a fatenst, és megkente a zsirral, azonnal rosszabbul lött, arra mondotta Kun Panna: Azt akarom úgymond, hogy megnehezdedgyél, ez fogh jobban használni, mert megkönnyebbülsz utánna; de még rosszabbul lött ezen fatens.

Secunda Testis Catharina Csereklye, consors attacti primi testis, annor. circiter 45. Jurata et examinata fassa est:

Boros Abrahánné ezen fatens leánya, paczitába hivtatván Kun Panna által, mentegette magát, hogy bizonyos dolgai miatt nem mehetne a paczitába, ezzel Kun Anna kimenvén házából, fatens kikísérte és bokában mind a két lába kificzamodott, és most is nyavalás állapotban van. Ugyanakkor megfenyegette, három újjával integetvén, monda Kun Panna: Most akartam a pénzéd ára borából inni, de most sem volt szerencsém, hadgyán csak! Másnapra virradóra kelvén, a fatens mind derékgig össze zsugorodott a teste, hogy kínlódván ágyában; ura lovastól hazaindulván, nyomultan találta fatenset, úgy vette le az ágyról. Azonban a házatáján járván Kun Panna, ötet hivatá be, panaszkodván neki, kérte, hogy gyógyítna meg; arra megtapogatván Kun Panna, mindgyarást jobban lett a fatens, és mondotta Kun Panna, rosztat jóval kösd be. Minekelötte pedig Kun Panna feléje sem ment volna a fatensnek, egy asszony — ki már megholt — tanácsul adta (salvo honore) az maga és disznó ganéjával megborsolván kösse be, és reá megy, aki megvesztette; úgy is cselekedvén, kezdett a házfélé járogatni Kun Panna, napjában háromszor négyszer is. Hiván egynehány izben házába, de soha se akart bemenni, Rácz János házáig ballagott, ott tapogatta meg Kun Panna egész lábát, zsirt is adván, úgy gyógyította meg magát. Zsirt főzni is megtanította fatenset. Azonban

azon asszony, ki a föllyül megirt orvosságra tanította, meghagyta, hogy Kun Panna orvosságával csak egyszer kenje meg magát, többször nem; azt cselekedvén, mintha késsel faragták volna le az egész testéről a nyavalyát, úgy megkönnyebbedett. Ismét egy bicskei asszony orvosságot főzvéen fatensnek, délben egy óra tájban úgy sujtották a boszorkányok fatens házában azon asszonyt a földhöz, hogy csaknem meg nem halt bele. »Im, mint jártam — úgymond — miattad!«

3-tia Testis Catharina Ballia, Concivissa Regii Oppidi Comar. Consors Prudentis Georgii Kocsis Annorum circ. 65 Jurata et examinata fassa est: Hogy valami bábaságról menvén hazafelé a piarczon által, ott reá találván Kun Panna, s versengett a Bábaság miatt vele, meg is fenyegette, úgy megvesztvén ezen fatenst. Éjszakan házába bemenvén Kun Panna — testi szemeivel látta — és a fejét megfogván megrázta, most is süket belé; a lábát is akkor vesztette meg, még most is nyavalyás.

4-ta Testis Honesta mulier Catharina Sassiny, Consors Joannis Szabó, Civis Attacti Oppidi Annor. circ. 55 Jur. et Exam. fassa est:

Hogy az elmúlt időkben penteles üngöt kérvén Kun Panna tőle, nem adott neki, azért kutyaképeben egykor reá ment a varásló és meghvesztvén, mai napig is nyomorult. És nem másra, hanem Kun Pannára gyanakszik a fatens nyavalyája miatt. Idő mulva hivatta magához néhány izben, de soha se akart bemenni és mondotta: hogy ő bizony nem gyógyítja meg, mert azt mondanák az emberek, hogy ő vesztette meg, — más az, hogy most olyan gyógyszere nincs.

5-ta Testis Anna Kis, Consors Prudentis Joannis Alis, aliter Pécsy, Concivis jam nominati Oppidi Annor. circ. 28 Jurata et Examinata fassa est:

Magha ezen tanu semmiben meg nem dugván, sem másként meg nem sértvén az szemét az elmúlt esztendőben, minek már egy esztendeje vagy több, Kun Pannának panaszkodván szeme nyavalyás állapotáról, azonnal ajánlotta magát Kun Panna, hogy meggyógyítja, s néhány izben orvosságra pénzt is vett fel fatenstől, de csak

biztató szóval tartván csalogatta, és jobban elhatalmasodott szemein a nyavalya. Hoc addito, hogy egyszer reá találván ezen fatensre Kun Panna, belefuván a szemébe, mindjárt jobban látott vele, fejét is megszorongatta ugyanakkor.

6-tus Testis Petrus Sátor, Concivis praetitulati Oppidi, Annor. circ. 50 Jur. et Exam. fassus est:

Az elmúlt időkben fatensnek a felesége gyermeket akarván szülni, Kun Pannáért küldött, hogy mint Bába menne hozzája, mint ollyatén beteghez. Arra azt mondotta, hogy ő nem megyen, mert ő tudja, ki légyen Sátor Péter. Azonban arra az időre kelve, kérdezte a fatens: »Mit tudsz én rólam — ugymond — hogy így üzentél hozzám? meghidd, hogy megfogatlak« — ijesztvén őtet a fatens. Azután egynéhány izben a fatens feleségét megnyomván, ő reá gyanakodtak, arra való nézve viszont megfenyegette ezen fatens Kun Pannát, hogy a feleségét nyomkodta volna. A fenyegetés után úgy szünt meg, azután egyszernél többet nem nyomta fatens feleségét; de fatens szemtől szembe is reá fogta, arra csak tagatta, hogy ő nem olyan volna, azt is mondván Kun Panna, hogy el nem szenvedí, de ugyancsak elhallgatta.

7-ma Testis Juditha Kis, Consors immediate praecedentis Testis, Annor. circ. 34. Jurata et Examinata fassa est:

Hogy maga nem tudja ugyan a fatens, ő vesztette-e meg, de rajta esvén a cselekedet és gyakorta való boszorkány nyomás, Kun Pannára gyanakodott ezen fatens, mert neheztelt reá, — hoc addito — hogy gyermekét is megnyomta a boszorkány ugyan akkortáiban, de reliquo nihil.

8-us Testis Joannes Hersch alias Csizmazia, Concivis praelibati Oppidi Annor. circ. 30. Juratus, et Examinatus fassus est:

Hogy midőn ennek előtte három esztendővel felesége gyermekágyon feküdt volna, feküvén már körülbelül három hétig, Kun Panna megkérdezvén Szüts Mihály feleségétől, hogy kicsoda lett légyen a Judith, ugymint a fatens feleségének Bábája? arra felelvén Szüts Mihályné, hogy az aranyosi bába volt vele; mire felelt

Kun Panna, mondván: No megbánja még az aranyosi bábát! Mely fenyegető mondása után harmadik éjére — már az előtt is beteg lévén fatens — mint egy éjjel előtt látott a házban némű zendülés után, sok számos asszonyokat, ki azt kiáltotta közülök: »fogd a kezét,« ki azt kiáltotta: »fogd a lábát!« A fatens elfordulván tőlük, köpönyegbe betakarta a fejét; felesége pedig elaluván, mintegy éjjel után, felijedvén a gyermek, és az asszony felserkenvén, meg akarta a gyermeket szoptatni, de a gyermek már nem tudta a csöcsöt tőle elvenni, mivel már be volt csukva a szája, keze lába megvolt vesztve úgyannyira, hogy egy egész hónapig nem szoptathatták a gyermeket különben, ha nem csak szalmaszálon által töltöttek tejet a gyermek szájába. Mely fenyegetésre látván a gyermek kínlódását, Kun Pannára gyanakodván, néhány izben hivatták a gyermekhez, de soha oda nem ment különben, ha nem azzal fenyegették, hogyha oda nem jön, ők a Paterhez mennek panaszkodni, és meg is fogatják; úgy ment végtére a gyermekhez. Kun Panna, mintegy kétszer vagy háromszor megvonítván kezétlábát, és a száját feszegetvén, mondván: Nem leszen semmi gondja, megszopik abból. És így éppen arra a napra, a melly napon egy egész holnapja lett volna, meggyógyult a gyermek sok kínja és szenvedése után.

9-ik tanu Tarnóczy Sófia, Számbokréti János házas társa, 30 esztendő s hite után vallja: hogy egyebet nem tud felőle, hanem csak azt hallotta tőle, kérdezvén ezen tanu mint volna? arra felelte: meg kell halni. A többire semmit.

* * *

Minek utánna ezen bizonylatokat vádló a törvényszék asztalára helyezte volna, felszólította alpöröst, miszerint az ellene felhozott vádat ismerje be, vagy tagadja.

Ekkor alperesi ügyvéd a vád értelmében következőleg válaszolt:

»Mivel a Magistratus és fölpörös vádjában illetén három dolgot vött fel: 1. hogy az alp. itt Komárom városában s Komárom vármegyében ördögös mesterséggel élt volna; 2. hogy bizonyos embereket vesztett volna;

3. hogy bűjölt bájolt volna, melyeket az alpörös tagad, és mivel a Magistratus és fölperes mellékelve beadott inquisitio által azokat az alpörösre akarná bizonyítani, ezen bizonyságok vallási ellen így replikálok.

A mi az első tanu vallását illeti, annak vallástételeivel a mostani Actio meg nem világosodik, sőt azért, mert vallja, hogy még Hetényen laktában alp. felül hallotta volna, hogy midőn Sz.-Péteren lakott, a varásláshoz tudott volna.

Ez csak hallomás, hallomásnak pedig a törvényben nem szokott hely adatni.

2. Azért, mert azt vallja, hogy azon hallomásra fogta volna az alpörösre a varáslást, de azt nem mondja, hogy tudná, miszerint nyilván úgy volna.

3. Azért, mert maga vallja, hogy midőn ráfogta volna az alp. nem vallott, sőt inkább tagadta.

4. Azért, mert láttatik mintegy vádlónak lenni, holott nem az Actióban feltett punctumokra, hanem maga nyavalyájára s abból oriáltatott gyanura látszatik vallani.

Második tanunak is vallástétele a meghirt nyavalyájára mit sem militál, mert maga teszen vallomást arról, hogy alpörös az ő leányát paczitába hívta, s midőn ajtaján kimenvén, őt kikisérte, lába kificzamodott volna, de azt nem mondja, hogy ördögi mesterséggel megvesztette, bűjölte és bájolta volna.

3. Hogy az alpöröst kérte, s az zsugorodott testét bekötötte, abból még nem sül ki, hogy ördögös volna.

4. Ahol emlékezik, hogy egy asszony szavára nem az alpörös, hanem saját maga a tanu kötözte be magát, ott is más ember szavaiból, mintegy gyanuképpen akarja a bűbajolást alpörösre hárítani.

5. A bicskei asszony szavára épített vallomása ezen tanunak, semmi erővel nem bír.

Harmadik tanu is a fölperes Actiójára és az alp. részéről permutált nyavalyájára nem felel, hanem saját nyavalyájának előhozásával látszik az alpöröst vádolni, sőt amit láttak is, bizonyítani nem elegendő a vád erősítésére, mivel csak egy tanu, egy tanunak pedig vallástétele akármely dolognak megerősítésére semmit sem militál.

Negyedik mivel azt vallja, hogy az alpörös tőle

néminemű penteles üngöt kért volna, és minthogy neki nem adott, a varásló kutya képében megvesztette s ő alpörösre gyanakodott volna. Itt nem gyanakodás kívánatik, hanem nyilván való tudás, látás, hogy alpörös ördögi mesterséggel él, sokakat ront, bűvöl és bájol.

Ötödik tanu vallástétele is nyavalyájára semmit sem bizonyít, mivel saját szemeinek nyavalyáját forgatván vallja, hogy alpörös ígérte volna magát arra, hogy meggyógyítja; ha ez szintén úgy lett volna is, azzal ördögös, bűjös, bájos nem lett volna.

Hatodik tanu vallástétele is a vádra semmit sem tendál, mivel maga vallja, hogy midőn felesége megnyomatott volna, az alpörösre gyanakodott. Itt nem gyanuság — mint föllebb — hanem bizonyos dolog kívánatik. Láttatik ezen tanu maga szavaiból és vallásiból merő vádolónak lenni.

Hetedik tanu vallása is, mivel csak gyanun alapszik, a törvényben annak is helye nem szokott adatni.

1674. aug. 16-án e tárgyban a katonai törvényszék előtt ujjab vizsgálat eszközöltetett.

Kihallgattattak Győri Ilona, Berki György hitese 25 éves és Kántor Susanna Pinke Jánosné 32 éves. Letett eskü mellett az első így szólt: Terhes állapottal lévén, jó lelkiismeretére vallja, tudja azt, hogy midőn egykor ezen tanu terhes lett volna, az említett bába sok izben ajánlotta maga magát, hogy hívná bábaságra, mert ő neki ötven, vagy hatvan pénze vagyon a tanunál, el se hagyja, kire ezen tanu ajánlotta is magát, hogy el nem hagyja; de midőn az ideje eljött volna, egy másik bábát, Nagy Andrásnéét hívták, s hogy azért az említett bábát kihagyták, neheztelt az, minthogy néhai Nagy Mátyásnének is panaszkodván azt mondotta: No, ugye Berki Györgyné nem hivatott, de lássa, nyerjen vele! És aztán mindjárt harmadnapal hogy fölförösztték, a jobb keze zsugorodott meg; gyanakodván azért, hozzája sok izben hivatta a tanu mind urastul, de nem akart szép szerrel jönni, hanem az ura megszidalmazván és fenyegetvén, úgy jött le annak utánna hozzája, és háromszor a karjára pök-dösvén, és csak egy ruhával bekötötte azt parancsolta volt, hogy harmadnapig ne oldja föl, de a nagy kín miatt

nem tarthatta rajta a kötést, hanem annak utánna (salvo honore) lóganéval és valami zsirral bekötözvén, meggyógyult ismét kötése után, annak előtte pedig semmit sem használt neki. A gyermeke vesztése felől is ugyanezen bábára gyanakodik ez okból, mivel egy pénteken nála lévén, hogy semmit sem adott neki, szombaton mingyárást gyermeke nagy kínokat látott, ugyan pénteken meg is világtalanodott, jóllehet hogy annak utánna ugyan az ő varáslása által gyógyult meg valamennyire, de még most is nem a szintén úgy lát, mint annak előtte.

A második így vall: ötödik gyermekével Kun Panna lévén bába, mivel szegénysége miatt a pénzzel adós maradt, idő telvén az maga leánykáját küldte érette, de az ura itthon nem lévén és magának is pénze nem volt keze között, a bába leánykájának meg nem adhatta, hanem mondotta neki, hogy most ne busítsa, mert nincsen most pénze, a leányka pedig beadván, hogy pirongatással bocsájtotta volna el, másnap azért reá találván a bába, szólt a tanúnak: »No te Pinkéné, mért pirongattad el a leányomat?« arra felelt a tanu: »Bizony nem pirongattam, hanem csak kértem, hogy várjon, mert az uram nincs itthon, magamnak is nincsen pénzem;« erre felelt a bába: »No hiszen várj csak, el nem mégy vele!« Elváltván a tanu tőle, mindgyárást rázkódni kezdett, és a kezei fájni, elanynyira jutott, hogy másnap az ágybul is fel nem kelhetett, mind kezei, mind lábai összezsugorodván. Hivatta egynehányszor és az Istenért is kérette, hogy jöjjön el hozzája, de mindenkor nagy haraggal felelt: »hogy nem megyen bizony ő«. A többiről semmit.

Ezen bizonyosságok vallásaira alp. ügyvéd válaszolja, hogy az elsőnek vallomása a mostani motivára semmit sem használna, mert maga mondja, hogy a jobb keze megsugorodott, s alpörösre gyanakodott, hogy ez tőle volna, minthogy bábaságra nem hívta, s talán gyermekének is azért lett volna vesztése, mivel alp. kérésére semmit sem adott.

Második tanu vallástétele is egy pontban sem bizonyítja az actiót, sem pedig az alpörös negativáját, hogy nyilván ördögös volna, ördögi mesterséggel másokat megvesztene, bűjölne, bájolna.

Igy lévén a dolog, hogy felperes által szedetett tanuzások által sem az meg nem bizonyosodik, hogy itt Komárom városában s Komárom vármegyében ördögi mesterséggel élne, sem az, hogy bizonyos embereket megvesztene, sem az, hogy bűvölne, bájolna; mindezen oknál fogva, mind pedig arra nézve, hogy az ilyen ügyekben ad simplicem inquisitionem senkit nem condemnálhatni, hanem kívántatik, hogy személyek szerint jelen volnának azon tanuk, és Birák uraim által ultro citro megexamináltatnának. Ezért kívánja az alpöröst felmentetni.

A fölpörös magistratus ünnepélyes óvást tesz ezen védekezés ellen, kiváltkép pedig azért, mert a vádat absolute nem meri tagadni, hanem körülirt tagadásokra megyen, hosszasan vitatkozván a bizonyságok vallomásiból mennyire tűnik ki az, hogy az alpörös itt Komárom városában és vármegyében varáslott-e? S mivel csak a helyre vonatkozik, megengedni láttatik és mit nem is meri tagadni, hogy ezen városon és vármegyén kívül nem varásolt volna; mert precise azt kívánja a bizonyságok vallásiból legyőzetni, hogy az alp. itt Komárom városában és vármegyében varáslott-e? Mivel pedig a criminalis ügyekben nem a hely forog kérdésben, hol cselekszi valaki a tilalmas dolgot, mint más egyéb ügyekben szokott lenni, hanem maga a dolog szokott kérdésbe vettetni, amit a gonosztevő cselekedett; ez oknál fogva az alpörös is akárhol cselekedte a varáslást — melyet absolute nem is mer tagadni — elég, ha tilalmas dolgot cselekedett; ugyanis az eféle személyek éjjel járó baglyok lévén, cselekedeteiknek idejét és helyét meghatározni nem lehet.

Ami pedig a beadott vizsgálatot illeti, azok oly világosak, amilyenek törvényben szoktak kívántatni, s noha látszik ellenek sokat felelni az alp., az mindazonáltal mind hiábavaló, mert az ilyen dologban vel ipsa suspitio gravis és pedig nem gyanuból való, hanem nyilván történt, tapasztalt dolog. Ugyanis a legelső tanu vallomása nemcsak hallomásból való, hanem szemtől-szembe mondott beszéd, ahol ezeket mondja: Ha megvesztettél, gyógyíts meg, mely szavára hozzá is fogott a tanu gyógyításához; azért ha a megvesztésben nem volt része, ily

nehéz szavak után nem kellett volna a gyógyításba ártani magát. Egyébiránt ritka orvos szokott lenni az, ki az oly nyavalya gyógyításához értene, hanem ha tudós hatalma vagyon, másnak megrontásában is.

A második tanu vallomása is erősíti a fp. vádját és nehezíti az alp. dolgát; mert ennek a vádlott fenyegetése után csakhamar nyavalyája lett, aminthogy az ő tapogatósa után tágulhatott azon nyavalya, sőt megmondotta a bizonyság, micsoda mesterséget vettek a házhoz, és ki azon nyavalyának oka, megtetszik abból is, mert ő gyógyította meg a tanut.

A harmadik bizonyásznak ellene nem mondhat, mert az nyilván vallja, hogy ötet Kun Panna vesztette meg. A többi, és pedig egytől-egyig oly világos jelenségeket vallanak, amelyek elégségesek a felperes vádjának bizonyítására. Hogy pedig közönségesen a bizonyságokat vádolóknak mondja, azért ünnepélyes óvást tesz; kiteszik az inquisitionnak praeambulumaiból: ha bizonyságok-e vagy vádolók? hisz törvényes úton vették létüket, s vallomásaikat nem maguk ajánlották, hanem bírói erővel kényszerítették arra, s annyival erősen, hogy nem máson történt dolog, hanem saját nyavalyájukat bizonyítják.

Ami a tanuk előállítását illeti: az nem szükséges, mert ezen bírák előtt szedettek, és már másodszor is tett vallomásukra újból megkérdezték. Kivánja azért mint a vádban, hogy alpörös-elsöben csigára, azután halálra ítéltessék.

Alperesi ügyvéd, hivatkozva a vád tartalmára, mely Komárom vármegye és városára szorítkozik, hivatkozva arra, hogy a varáslást tagadta, mind pedig a bizonyságok ellen tett szavaira; kivánja a bírák által azoknak leendő megolvasását, s ezek után védenczének teljes felmentését.

Ekkor következő határozat hozott: Mivel Bírák uraim az Bizonyásghokat ultro citroque ruminálván, az mellyekbül világhossan meghbizonyosodhatnék, hogy az alpörös ördöngösségben és bűjölésben, bájolásban, sőt embervesztésben voltaképpen vétkesnek lenni comperialtathatnék, mivel majori in parte az collateralis bizonsá-

gok magokon esett nyavalák miatt supplicálni láttatnak. Ez okért az magistratus ad futuram sedem Judriarum ezen collateralis bizonyságokat statuálni és tovább is inquiraltatni tartozik, s ekkor ítélet mondatik.

Ennek folytán 1674. szeptember 25—26-án kihallgattak:

Hetényi Kis Mihály, nemes személy, 40 éves, ki következőleg vall: Egykorban a maga házát tapasztotta volna és Kun Panna oda menvén, igen kezdette szerencsézni a fatenst, és tovább is szóba elegyedvén egymással, több szavai közt mondotta tanu említett Kun Pannának »No szégyen mások Annya! ugyanis még nem ittál az én pénzemben,« mivel a fatens felesége terhes állapotban lévén, azt remélte Kun Panna, hogy tanu felesége ötet hivatja bábának, azonban eljövén az idő, más bábát hivatott, s midőn gyermeke lett volna, azután mintegy harmad nappal rútul kifakadozott a lába majd egész czombjáig feleségének; tanu mindjárt gyanakodott Kun Pannára azért, mert nem őt hívták bábának; azonban fatens alattomban mások által odahívatta a maga házához Kun Pannát, ki megnézte feleségének lábát, reálehelt háromszor, mondván: »Ne félj édes leányom, nem terjed tovább;« ezt adta okul: »Máskor ne feküdjél az ajtó mellett;« amint hogy nem is terjedett tovább, amint Kun Panna meggyógyítá is feleségét a maga tudományával.

Thaly Ilona, nemes személy, Kis Mihály hitestársa, 30 esztendőös: Mindeneket azok szerint tud és vall, mint az ura, hoc addito, hogy fiacskája is szintén azon szerint járt a lábaival, mint a tanu asszony, mivel Kun Panna valami csizmát keresett nála, mit látván a tanu, megmondta urának, ki így szólt: egyátallán vége Kun Panna dolga, mert csizmát keresett, azt mondotta neki, hogy vagyon, nem tudta, hogy eladták a legénynek; és ugyanazért is Kun Pannára gyanakodtak, hogy nem egyéb, hanem ő cselekedte.

1674. deczember 26-án ismét a törvényszék elé került Kun Anna ügye, midőn is a fentebbi két tanu vallomására alp. ügyvéd válaszolt.

Mivel — úgymond — ezen tanuk is csak gyanún és gyógyításon építik vallomásaikat, az actióra semmit

sem miltalna, mert az actio azt kívánja, hogy ördögös volna, ördögi mesterséggel élne, sokakat megvesztene és varáslana, amelyek az egész tanuk vallásiból ki nem telne; kívánja azért az alpörös felmentését.

Miután a tanuk személyesen előállítottak, s hitük alatt vallomásaikat újból megerősítették, ehhez képest:

Deliberatum est: Mivel az Dnus Magistratus et A. beadott és coram Tribunali authenticaltatott bizonságokbul az Incatta Parsnak varáslása és ördögi Practicával Embereket való meghvesztése világossan és sufficienter comprobáltatott, melly bizonsághoknak Judicialiter lött fassiójokat az Incatta Parsnak coram Tribunali elolvasatván előtte, azon Incassa Pars totaliter tagatta. Ez okra nézve, mivel tagadást tött az bizonsághok ellen, az kik igen világhossak, másképpen is pedig több efféle varásló és ördögi Practicával Embert vesztő Társainak kinyilatkoztatására elsőben csigára ítéltetett, annak utánna, hogy elevenen érdeme szerint elégettessék judicialiter condemnáltatott.

Városi levéltár 7. k., 60— 1.

* * *

1676. decz. 18. Kun Anna boszorkánynak a kínpad után tett vallomásai gr. Hoffkirchen, a komáromi vár főkapitányának kivánságára, mélt. és főt. Kollonits Lipót róm. sz. birodalmi gróf és a pozsonyi magyar kamara elnökének közbejöttével, Hattyú István főbíró, nemes Záporoszky János, s a tortura alatt tett vizsgálat idejében jelenvolt összes esküdtek, úgy a fentemlített kincstári elnök s a mellé rendelt Eysforth János német mester, továbbá Drasóczy András vár alkapitánya és Zaluszki Imre, a sajkások fővajdájának jelenlétükben, Hattyú István által hiteles alakban — azon óvás mellett, hogy ebből a város előjogaira semmi sérelem ne következtessek — átadattak.

GREGORICS GÁBOR.

VI.

Komárom városának egy mult századi térképe.

A városi levéltárban van egy térkép, melynek czíme: Explication über den Geometrisch-gemachten Aufnahm, der k. Frey Stadt Komorn. Copia Mappae Veteris per J. Ehrenberg delineatae, copiata per Joh. Josa Cittis geometram, Mense Jan. 1830.

Az a kérdés, mikor készült e térkép eredetije?

E kérdést megoldja azon körülmény, hogy e térképen a mostani szent András temploma mellett meg van jelölve a régi szent András temploma is.

Magyari Szulpicz azt írja, * hogy az 1763-iki földrendés után újra kellett a már csaknem teljesen kész sz. András templom helyreállítását kezdeni. De először az isteni tisztelet megtartása végett a jezsuiták (ma benczék) székházi kertje helyén egy fa kápolnát állítottak, az *év végeig* pedig a szent János templomot (mely azon ház helyén állt, melyben ma a Komárom-vidéki takarékpénztár van) tevék alkalmassá szent czéljaira, *aztán* bontották szét a régi szent András templomot. . .

Ebből világos, hogy e térkép eredetije 1764 előtt készült. Képünk csak egy részletet hoz róla.

A térképen a mellékelt rajzon jelzett két tavon kívül, még a mai *czigány-tér*, a mai *hajós-utcza* egész hosszában, valamint a mai *szekér-utcza* felső részében tavak voltak, mely utóbbi tó a *pintylőgeten* (a mellékelt rajzon) 34. számmal jelzett tóval összeköttetésben állt. A *Kis-ér* is jelezve van.

A mai *Rozália-tér* mint Alt Katholisch und Kalvinischer Freudthof (régii kath. és ref. temető), a mai *gazda-és megyercsi-utcza* között elterülő térre egy nagy négyszög

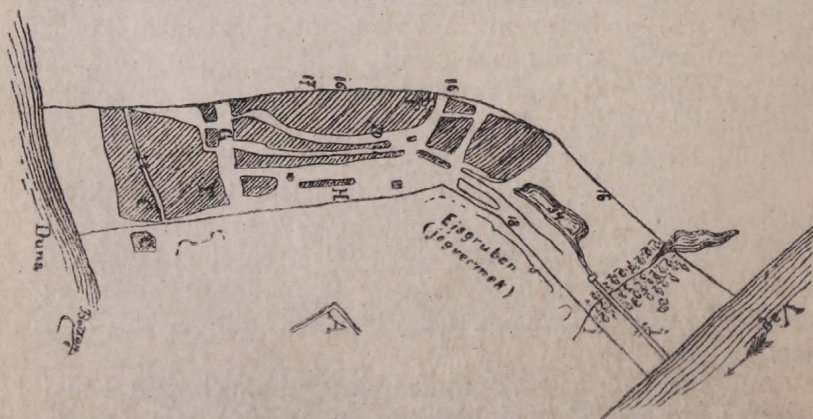
* Adatok a komáromi szent Andás-templom történetéhez. 38. 1.

van rajzolva, mely der jetzig Katholische Freudthof = a mostani kath. temetőnek van jelezve, ez elé van egy derékszögű háromszög rajzolva, melynek hosszabbik oldala kiszolgál a mai gazda-utczára és der alte Raitzische Freudthof, régi rácz temetőnek van jelezve, a ref. temető már a mai helyére van rajzolva, a Rozália-kápolna pedig a mai pozsonyi kapu tájára.

A mai szent János-, szegfű-, molnár- és ősz-utczák mint »sáncz előtt való uttzák«, a mai rozmaring-utcza mint »sáncz után való uttza« van jelezve.

E mult századi térképen a mai szent András-, csapó-, fazekas-, megyercsi-, pihegő-, tolnai-, mester-, víz-utczák mai nevei szerepelnek.

A mai főtér = városi piatz, a mai megye-utcza = nagy vármegye-uttza, a mai Nagy Mihály-u. = leány-u., a mai kapitány-u. = kapitány köz-u., a mai Mátyás-u. = Bese kut-u., a mai tó- és szekér-u. = tó-u., a mai Vágsor = Vág-Duna-sor-u., a mai gombai sor- és barátok-utczája = gombai-u., a mai városház-u. = Kajtor-u., a mai Huszár-u. = kis piartzi-u., a mai vársor = vágó-u., a mai Duna-u. = timár-u., a mai híd-u. = rév-u., a mai kalapos-u. = Duna-sor háta megett, a mai Duna-sor = Dunasor-u., a mai polgár-u. = nadrág-u., a mai Pandató-kereszt- és mező-u. = Panda-tó.

E mult századi térkép legérdekesebb része a mai tisztai pavillon, sétatér és pinyiliget helyén egykor elterült városrész (198 ház és háztelek) mérnöki felvétele (lásd a

mellékelt rajzot), melyet akkoriban vártérnek akartak ki-sajátítani, ami folytatólagosan meg is történt.

A. Jungfer Bastions-Spitz von der neuen Vestung (azon tornyocska, mely alatt a »nec arte nec Marte« feliratú babérműsorút tartó női alak van).

C. Röslerische und Weidlingerische Proviant-Hof und Szabóische Haus (Rösler- és Weidlinger-féle élesztár és Szabó-féle ház).

E. In dieser Explanada befindet sich die PP. Jesuiter-Residentz (Ezen vártéren van a jezsuita atyák [rég]i székháza).

F. PP. Franciscaner Kirch sammt Kloster (a sz. Ferencz-rendű atyák temploma és kolostora).

G. Stadt Fleisch-Bänck (városi mészárszékek).

H. Reutscher-Stallung, welche vor 10 Jahren von der Stadt-Gemeind-Umkosten erbaut worden (Reutscher-féle istálló, mely 10 év előtt a város költségén épült).

I. Alte Brücken, welche jeder Zeit durch die Stadt erbaut und Reparirt worden. (Régi hidak, melyeket mindig a város épített és igazított ki).

16. Gombai-Uttza.

17. Kajtor-Uttza.

18. Várallyai-Uttza.

20. Kalapos-Uttza.

21. Káposzta-Uttza.

22. Árokháti-Uttza.

33. Neu angelegte Fölber-Bäumer (ujonnan ültetett füzes.)

34. Altzusammgesetzte Wässer (rég]i állóvizek).

A vonalakkal árnyékozott területek házakkal voltak beépítve.

Gy. R.

VII.

**Az egyesület tisztviselősége és igazgató-
választmánya.**

Elnök:

Zuber József,

Komárom-vármegye és város főispánja, a Lipót- és vaskorona-rend
lovagja.

Alelnökök:

Szombathely Győző,

Komárom-vármegye alispánja, kir. tanácsos;

Tátray József,

sz. k. Komárom város polgármestere.

Titkár és a gyűjtemények őre: **Gyulai Rudolf,** sz. Benedek-r.
gymn. tanár.

Pénztáros: **Hevesi Bernát,** sz. Benedek r. gymn. tanár.

Az igazgató-választmány tagjai:

Baranyay Géza, földbirtokos,
Kurtakeszi.

Beöthy Zsigmond, nyug. m. kir.
ítélőtáblai tanácselnök, a fő-
rendi ház tagja, a Lipót- és
vas-korona-rend lovagja.

Boncz Ödön dr., kultusz-min.
fogalmazó, Budapest.

Cseley János dr., városi főorvos.

5 **Eberling Antal ifj.,** földbirtokos,
Ó-Szőny.

Farkas Benő dr., megy. főorvos.

Kálmán Rudolf id., takarékp.
igazgató.

Milkovich Zsigmond, földbirtokos,
Szent-Mihály.

Molnár János, apát-plebános.

10 **Nagy Antal** plebános, Ó-Szőny.

Nagy Vilmos dr., kir. közjegyző.

Nemessányi János, kir. tanfel-
ügyelő, kir. tanácsos.

Németh Vilmos, sz. Benedek-r.
gymn. igazgató.

Pap Gábor, dunánt. ref. püspök,

- a főrendiház tagja, kir. tanácsos.
- 15 **Pecháta Antal**, ügyvéd.
Pulay Géza, törvényszéki elnök.
Pogrányi József földbirtokos, Ócsa.
Rostaházy Sándor, urad. főkönyvvezető, Tata.
Schnitzer Armin dr., főrabbi.
- 20 **Tuba János**, városi főjegyző.
Viszolajszky István, kegyesr. tanár, iparbiztos és iparisk. igazgató, Tata.
Voetter Ottó, cs. és kir. 19. ezredbeli őrnagy.
Wenninger Mátyás, urad. főtitst, D.-Almás.
-

VIII.

Az első egyleti év.

Dr. Hampel József, egyetemi tanár és muzeumőr melegen felkarolván azon tervet, hogy Komáromban egy történeti és régészeti egyesület szerveztessék; az előkészítőbizottság elnöke: Nagyságos Szombathely Győző alispán úr 1886. decz. 19-ére alakuló közgyűlést hívott egybe, melyen az egyesület elnökévé egyhangúlag méltóságos Zúber József főispán úr választatott meg, ő méltósága — tekintettel arra, hogy az egyesület, mint nemzeti kulturális haladásunk egyik tényezője, a közönségben a tudomány és művészet iránti helyesebb felfogást és a művelődés iránti vágyat lesz hivatva felkelteni — hazafias kötelességének tartotta az egyesület elnökségét elfogadni és az egyesületet megalakultnak nyilvánította.

A magyar királyi belügyminiszterium által való alapszabály-megerősítés 1887. ápril 17-én hirdettetett ki. Mindössze egy alakuló-, két közgyűlés és két választmányi ülés tartatott.

Az egyesületi választmány első teendője: az *anyagi siker biztosítása* — mint az egyesületi tagok névtára bizonyítja — részben sikerült; de e névtár másrészt igazolja egyszersmind az *erkölcsi sikert és elismerést* is, mert egyesületünk tagjai közt nemcsak a megye és székhelye értelmiségének egy részével, hanem országos hírű nevekkel is találkozunk. 1887-ben volt egyesületünkben 9 tiszteletbeli, 9 örökös, 4 alapító, 40 rendes, 205 pártoló tag, 1888-ra esik 1 új örökös-, 1 új alapító-, 1 rendes- és 2 pártoló tag, összesen 272. Biztat a remény, hogy az egyesületi tagok száma a jövőben folyton gyarapodni fog.

Az anyagi siker elérésében — a lelkes választmányon kívül — oroszán-része van az egyesület élén álló elnökségnek, mely kezdettől fogva morális tekintélyt adott

az egyletnek; továbbá a megyénk területén megjelenő lapoknak és egyeseknek. Köszönet nekik, valamint a beiratkozott tagoknak azon önzetlen úgyszeretetért, melylyel e kultur-egylet dülőre vitelét előmozdítani sziveskedtek.

Az egyleti alapszabályokban kitűzött czélt szemelőtt tartva, első sorban a Komárom-vármegye és székhelye *monografiájához* szükséges adatokat gyűjtöttük a lefolyt évben.

Utalva az egyleti tagok számos dolgozatára, önérzettel mondhatja el a választmány, hogy az értelmiség méltányos igényeinek — tekintve az egyévi időköz rövidségét — erejéhez képest megfelelt, minek bizonyosságául a megye területén megjelenő három lap hasábjaira utalunk.

Az *egyleti muzeum* ügye odáig fejlődött, hogy — a tek. ref. presbyteri gyűlés e célra a kollégium nagytermének egy részét átengedvén — a régiségek két díszes üveges szekrényben lettek ugyanott elhelyezve. Az egyes tárgyak mellett azok megnevezése, lelőhelye és adományozójának, illetve letéteményezőjének neve is ki van téve.

Végül az 1888. jan. 8-ki egyleti közgyűlés jegyzőkönyvileg köszönetet szavaz mindazon lelkes adományozóknak, kik egyleti muzeumunk alapját lerakták, továbbá Bottay Kálmán tagtársunknak, ki első egyleti évkönyvünk képeit lerajzolta.

IX.

Az egyesület gyűjteménye.

(Régiségek és könyvek.)

Az adományok a következők:

Adler Dávid kereskedő letétbe adta Rudnay primás felszentelési nagy ezüst érmét 1820-ból.

Az *alispányi hivatal* a megyei községek összes pecséteinek *le nyomtatát* megszerezte az egyesületi gyűjtemény számára.

Baranyai J. gőzhajóállomási szolga letétbe adott egy olasz gránát-töredéket és egy olasz gránátból készült gyűrűt, melynek az 1866-iki lissai győzelem emlékére készültek és a mi tengerészeink közt kiosztattak.

Dr. Bátor Mór ügyvéd ajándékozott egy múlt századi, szarvasagancsból készült löportartót.

5. *Beóthy Zsigmond* nyug. m. k. ítélőtáblai tanácselnök átadta *Beóthy László*, magyar humorista regényíró és 1848/9-ik évi főhadnagy hadbírói pecsétnyomóját.

Berinkei Antal ügyvéd egy *insurgens-kardot* aj.

Berkovics Milos katonai mérnök-kari főnök Pozsonyban, 2 db félig megkövült fadarabot aj. azon cölöpökből, amelyenekre az Izsa feletti róm. „leányvár“ építve volt.

A helybeli *borbélyok* letétbe adták ezéhládájukat.

Buchsbaum Adolf vállalkozó D.-Almásan aj. egy — a Kőpitébányában talált — kővé vált teknősbékát.

10. *Dr. Cseley János* városi főorvos aj. 82 db róm. érmet (ezek közt egy *Vespasian*-arany és 72 ezüst érem van, ezen érmeteket az adományozó maga határozta meg) 2 róm. bögrét, 3 korsót, 1 fazekat, 8 mécesest, egy bronz-vésőt, egy *serpentin*-vésőt, egy oltárkát agyagból, egy torzarcot terra sigillatából, egy föliratos oltárt és többrendbeli róm. bélyeges téglát.

Dr. Csukás István orvos *Fr. Jacquier Institutiones Philosophicae Tomi VI. 1770.* Természet és kegyelem Oskolája 1775. Doktor

Csúzi Cseh János: Lelki áldozat. Burián János: Kereszttyén utazás 1777. Psoni kert 1666. Yung éjtzakáji ford. Pétzeli József 1787. Ráth Mátyás keresztyén fehéjér népnek való imádságos könyv. 1788. Liszt Ferencz: Krisztus Oratoriumának szövege, ford. id. Ábrányi Kornél.

Czanik József ügyvéd aj. 15 róm. bronz érmet, egy ezüst Julia Donna-t, egy 1647-ből való ezüst érmet, IV. Béla-érmet, hibás, vésett róm. gyűrűkövet és a komáromi hajóbiztosító társulat pecsétjét.

Décsi Bálint néhai ácsi ref. lelkész hagyatékából: 3 róm. ezüst és 77 bronz, valamint 7 újabbkori ezüst érem.

Décsi Jakab lapszerkesztő aj. a „Komárom megyei Közlöny“ 1886. és 1887-iki évfolyamait.

15. *Eibel Antal* számtartó Füssön aj. egy serpentin-vésőt.

Esztergályos József tanító Mocsán aj. egy serpentin-éket.

A helybeli *fazekasok* letétbe adták szép pecsétnyomójukat, fölíratára: Rev-Komaromi fazekas cseh pecheti 1639., egy hatalmas díszes művű majolika czéh-korsót, melynek fölíratára: Adasik ezen korsó komaromi kirali varosban lakozo becstületes cstühbili fazokas uraimik eu kegielmeknek 1713. és egy miniature kályhát.

A m. kir. *folyammérnöki hivatal* aj. egy az ó-szőnyi zátonynál talált vas-sisakot és egy a Lydia-zátonynál (Ács mellett) talált megkövült mammuth-fogat.

Fried Samu iparos aj. egy tintatartót (régí tatai majolika), 2 osztrák és 2 komáromi bankjegyet.

20. *Fried Samu* gymn. tanuló Győrött aj. egy róm. fazekat.

Frischmann József jegyző Szent-Péteren aj. egy igen szép tokos bronz-vésőt, mely a szent-péteri határban találtatott.

Özv. Gál Józsefné Ó-Szőnyött aj. egy terra sigillata edénykét, egy szép ezüst róm. fibulát (tűző-tű) és 5 db róm. érmet.

Grünfeld Jakab kereskedő aj. J. Buxtorfi Manuale hebraicum et chaldaicum 1663.

Gyulai Rudolf benceze-tanár aj. egy kokuszdíóból faragott chinai theatartót; az 1886-iki brassói kiállítási érmet, Hampel bronzkori atlaszát, az orsz. rég. és embertani társulat évkönyvét, az arch. értesítő új. foly. V., VI., VII. kötetét. Horváth Árpád oklevéltani jegyzeteinek 3 kötetét. Hampel J.: Adalék Pannonia történetéhez. Dr. Boncz Ödön: Vázlatok a magyar viselet történetéből. Dr. Erdélyi Pál: A XVI. és XVII. századi magyar históriás énekek. Képzőművészeti tárgymutató. Kalauz a m. nemz. muzeum érem- és régiséggyűjteményében. Pompéi et les Pompéiens par M. Monnier.

25. *Havas Károly* községi tanító 1647-ből való német szépirási mintakönyvet aj.

Hegymeghy László törvényszéki bíró aj. Görgőről (Abauj-Tornam.) való 3 db tatár lópatkót és egy tatár tört.

Honyák Lajos kath. tanító aj. egy chinai pénzt és egy igen nagy régi Krisztus-medalliont.

Dr. Jókay Géza telekkönyvi hivatalnok aj. Bartal György Csallóköz történetét.

Kánitz Lipót a Flóra-gyár képviselője Bpsten aj. egy Tilly-émlékérmét 1632-ből.

30. *Kecskeméthy Jenő* ref. lelkész D.-Almásan aj. a Lilla-szőlőben talált 5 db kelta edényt.

Kéry Pál iparos 1 róm. fibulát, 4 db róm. finom szerszámot, egy Tatán talált török sarkantyút, egy régi 6 lábú réz gyertyatartó-talpat, egy terra sig. csészét, egy kis róm. edénykét és egy ó-szőnyi kelta korsócskát.

Keszler Ede iparos aj. Job. Heermann prédikációit, Lübeck 1636.

Kis László propeller-kapitány aj. a lipesei csatában elesett Ferdinand modenai hg. és nejének olajfestményű arczképeit.

Király József aranyműves aj. egy roccoco álló órát.

35. *Dr. Konkoly Balázs* ügyvédjelölt aj. Jacobi Crucii Orationes 1675. Thom. Campanella de Monarchia Hispanica 1686. 26 róm., 9 újabbkori ezüst- és egy kegyérmét.

Id. Konkoly Balázs földbirtokos aj. 8 igen nagy, 42 nagy, 12 közép nagyságú közép- és újabbkori emlékérem- és 12 pénz utánzatot, valamint 9 nem utánzott különféle nagyságú emlékérmét.

Konkoly Kálmán megyei közgyám aj. egy ezüst Lipót-érmét.

Dr. Konkoly Miklós, akad. tag. és a vaskorona rend lovagja Ó-Gyallán aj. egy francia assignatát és 4 db a század elejéről való bécsi bankjegyet.

Kvassay Leander néh. sótáros aj. egy ezüst Lipót-érmét.

40. *K. László Ferencz* Bpsten aj. Famiani Stradae de bello belgico 1687.

Lengyel Ádám kereskedő Ó-Szőnyött aj. egy róm. üvegporharat, egy könyvtartót, egy róm. (csontmaradványok és hamuval telt) urnát, egy durva róm. edényt, egy Philippus-érmét és egy róm. köszörűkövet.

Losonczy Lajos iparos leltétbe adott egy olasz tört és egy vadász-kardot.

Löwy Gusztáv bankhivatalnok egy 5 frtos Wiener Stadt-bankjegyet aj.

Löwy Ignác 2 db újabbkori ezüst érmet aj.

45. *Özv. Lucza Józsefné* Aranyoson aj. egy 100 frtos Kossuth-bankót, azonkívül még 5 magyar bankjegyet és újabbkori réz érmet.

Magyari Szulpicz néhai benzecetanár aj. egy régi fapipát és az arch. ért. I—VIII. köteteit.

Markovich Gyula takarékp. főkönyvvezető aj. egy csavarra járó 48-ból való 3-krajczárost, belül Kossuth Lajos arcsképe van.

Marossy János gyógyszerész Tatában aj. 20 db róm. érmet. Jakob von Falke: Hellas und Róm czimű kulturtörténetét (dizsmű 35 füzetben).

Br. Marshal Farkas bérlő Ácsön aj. egy — az ácsi erdőből való — föliratos követ.

50. *Merényi Vilmos* gőzhajózási hivatalnok aj. egy 10-frtos Kossuth-bankót.

Merle Béla takarékpénzt. pénztáros aj. egy r. elefántcsontkésnyelet.

Merkl Margit egy viaszképet aj.

Meszlényi Gyula szatmári kath. püspök egy fa casette-t aj. (laikus munka).

Mihalovics Szilárd hidmester letétbe adott egy jeuzsálemi ezédrusból való gyönyörű faragványt.

55. *Milch Armin* keresk. akad. hallgató Bpsten aj. egy hatalmas róm. kőmozsarat, gyűrűs kulcsot, függőt, róm. lándzsahegyet, egy mécesest, 20 db róm. érmet, egy bronz edényaljat, régi botfogantyút, 2 róm. bögrét, 3 agyag hálósúlyt.

Mogyoróssy István földművelő Ácsön aj. egy serpentín vésőt.

A helybeli *molnárok* átadták azon keresztet, melyre az új mesterek az esküt letették.

Molnár Béla gymn. tanuló Győrött aj. 1708-ból való evangéliumot.

Nagy Antal plébános Ó-Szönyött aj. egy r. kerti kést és lándzsavéget.

60. *Nagy István* kereskedő a „Pesti Hirlap“ 1843-iki évfolyamát aj.

Nagyvasváry Sándor ügyvéd aj. egy 2-frtos fekete-bankót.

Dr. Nagy Vilmos kir. közjegyző 2 régi díszes gyertyatartót aj. *Neumann Alajosné* egy leveses tálat (Alt-Wien) aj.

A helybeli *ötvösök* letétbe adták czéhládájukat, (érdekesekek benne a remekek).

65. *Az országos rég. és embertani társulat* Bpsten aj. Pulszky Ferencz 50 éves írói jubileumi albumát, Hampel bronzkori képes atlaszát és az orsz. rég. és embertani társulat évkönyvét 1879—1885.

Pályi József jegyző D.-Almásan aj. egy kővé vált falevelet és egy kővé vált óriási gyiktöredéket. Letétbe adott: egy chinai nap-és esernyőt, legyezőt és 4 tollvirágot.

Pengl Ignác iparos egy Harcsáson talált bronz fibulát és egy tíz forintos osztr. Anticipations-Schein-t aj.

Peredi János jegyző Imelyen aj. egy kelta női koponyát, a sírban talált cseréptöredékekkel együtt, valamint egy kihalt állat fogát.

Poloni Lajos iparos brandenburgi Frigyes, Albert, Kristóf ezüst-érmét. aj.

70. *Rohrbacher Miklós* joghallgató Győrött a tatai ó-temetőben talált gyöngyöket és 4 magyar ezüst hajtűt, egy régi okmányt, 31 drb róm., 23 újabbkori érmet és 3 régi bankjegyet.

Sándor Miklós megyei ügyész aj. egy aczél spádét, egy szarvas-agancsból készült löportartót 1367-ből és egy újabbkorit, továbbá egy réz fokost.

Dr. Schnitzer Armin főrabbi egy éggömböt 1603-ból aj.

Sipos Elek községi iskolai igazgató aj. 14 használatból kiment (köztük egy komáromi 10- és egy 5-pengőkrajczáros) bankjegyet, egy régi olvasót, 2 kegyérmét és 4 gombot (melyet a régi rácz-temetőben találtak), 11 róm. és 9 újabbkori ezüst és 64 réz érmet.

Skoday László kir. aljárásbíró aj. egy réz oroszánt (régii réz-öntő-remek).

75. *Szelle Károly* jegyző D.-Radványon aj. 12 darab kelta edényt és egy óriási kelta-urnát a zsitvatői kavicsbányából.

Szépe Pál községi tanító a múlt század elejéről való nürnbergi Homann János-féle térképgyűjteményt aj.

A helybeli *szijgyártók* letétbe adták czéhládájukat, mely 1692-ből való, legrégibb iratuk a II. Rudolf-korabeli latin artikulusok 1690-ből; átadták továbbá a legények ládáját és egy szép diszítésű majolika czéh-korsót, mely 1695-ben készült és egy újabbat, melyet 1852-ben Pécsy Ferencz festett.

Szinek Gábor számtartó Tömördön aj. egy onnan való római föliratos követ.

Szombathely Győző kir. tanácsos alispán, aj. egy Koltháról való kelta edényt, 60 darab újabbkori érmet (47 közülük ezüst, ezek már

mind meg vannak határozva); az 1847-iki soproni és 1865-iki pozsonyi orv. és természetvizsgálók gyűlésének; Radeckzy 1848/9-iki olasz hadjáratának; br. Stift András orvosnak; Rudnay primás és végre az eszterg. basilika 1856-iki felszentelésének értelmét.

80. *Tátray József* polgármester átadta a szijgyártók, nyergesek és csiszárok (kardcsinálók) 1692-ből való és a szijgyárók 1822-ből való pecsétjét.

Tóth Benő városi pénztáros aj. egy Piskéről való megkövült kigyót és a Wintermonat-féle Römische Kirchenhistoriát 1614.

Tuba János városi főjegyző Villányi Sz. Győr vár és város cz. művét, Tutkó J.: Kassa város tört. évkönyvét, a Kárpát-egylet VII. évfolyamát, a felső magyarországi muzeum-egylet IV. évkönyvét.

Vaskó István takarékp. könyvvivő letétbe adta a helyben eddig megjelent helyi lapokat — a két utolsó évfolyam kivételével.

Özv. Vásonkeőy Imréné, Budapesten, aj. fekete színű hibás diszedényt, 20 drb róm. stylust (íróeszközt) és evvel rokon alakú eszközöket, 16 fibulát, 19 róm. mécesest, 2 drb róm. lándzsanyél bronz végét, 2 csődarabot (az egyik ólom, tehát vízvezeteki), 7 drb ép róm. kulcsot, ezek közül három gyűrűs, továbbá 4 hibás kulcsot, 2 bronz butordisztményt, 23 drb csont tűt, egy csonka Vénust ólomból, 3 kisebb elefántcsont faragványt, 35 agyag hálósúlyt (vagy orsógombot), 10 átlukasztott borostyánkővet, 7 karneol gyöngyöt, különféle alakú felfűzve hordott tüveg, elefántcsont és pasztát 2 füzérben, 2 róm. nyilvéget, 5 ép és több hibás karpereczet, 14 gyűrűt (ebből 2 arany, 3 ezüst, 7 gyűrűben vésett kő van), egy elefántcsont-tárcsát (Scheibe), 2 róm. körtealakú súlyt, egy róm. mellvértés kis torzót, 3 r. dárda-csücsöt, bronz láb, kar, hal és csengetyűt, 12 drb gombalakú tüveg pasztát, 40 drb róm. érmet (ezek közt egy Nero-arany, 17 pedig ezüst, ezek már meg vannak határozva). Továbbá 80 drb újkori ezüst érmet, 6 drb magyar ezüst tűt, 4 drb régi kulcsot, egyenes vas-kard markolatát (pengéjének nagy része hiányzik), 76 magyar gombot, pitykét stb., egy régi magyar nemez főveget, egy arany függő 3 darabját, egy arany ékszer 3 darabját, hibás melltűt 5 vörös korallal, 17 drb ékszer és finom disztményt (a legtöbbben email van), 40 drb még meg nem határozott fémtárgyat és egy régi magyar zablát; letétbe adta: Rómer Desjardins: a m. nemz. muzeum föliratos emlékeit.

85. *Végh Adorján* földbirtokos Ócsán, aj. a győri székesegyházi sz. Mária-kép utáztatát (palakő), óriási lópatkót Keszegfalváról, egy régi kornétát, az ócsai ref. templomból való 1619-ben készült czin-

tányérkát, kannát és egy goth diszítésű réztálat, Stucco-töredékeket Battáról.

Vétel útján: Egy 1587-ből való ó-német stylű korsó (a hajdani monostori benze-kolostor helyén találták), Ferdinand, Lipót főherceg, 3 db Lipót, III. Ferdinand ezüst érmei, 6 különf. kori tallér, 3 db bronzkarperecz, egy ibrik, róm. esengetyű. Az arch. ért. 9—14. és az új folyam 1—4. kötetei, továbbá Rich képes régészeti szótára.

Vizkelety Antal népbanki hivatalnok 10 db római érmet és Schweiz régi térképét (19 lap) aj.

Voetler Otto 19. ezredb. őrnagy, aj. 95 db róm. érmet (ebből 38 ezüst, ezeket az adományozó maga határozta meg), 36 feliratos téglát, bábsütőminta-utánzatot, fémtükör 3 töredékét, 3 róm. kést, 6 róm. bronzgyűrűt, egy oltárkát, egy csonka ülő bronz alakot, 2 elefántesont fésűt, 2 üveg könyvtartót, egy hibás róm. üvegpocharat, 1 fémtüköröt, nagy összetoldott terra sig. csészét, nem róm. lakatot, 33 db különféle alakú r. agyagedényt.

Weisz Fülöp kereskedő Vázsony czímerét aj. (ötvös-remek).

90. *Weller Mór* kir. főmérnök egy régi olasz tört aj.

Wenninger Mátyás urod. főtiszt D.-Almásan aj. egy 63 cm. hosszú és 20 cm. vastag tölgyfakövületet a magas köpítei kavicsbányából és egy régi hibás üvegtrombitát. A foktoroki részen — az egykori fűzitői róm. vár területén — az épületkövek mult nov. ben kiásatván, a felszínre jött következő régiségeket adományozta: 1 régi sarkantyú, 1 elefántesontból való csatt és kettős fésű, 1 szarvas agancság, 1 róm. mécses, 3 kis Konstantin-érem.

Wesenauer János plébános Bábolnán aj. egy Miskolcz vidékéről való barbar ezüst pénzt.

Weszely Lajos építész aj. kőbe zárt ágat (Sz.-Tamásról Esztergom m.).

X.

Az egylet pénztári állapota.

Az egylet bevétele 1887. december 31-ig.

	frt	kr.
1. 39 rendes tag tagsági díja *	195	—
2. 192 pártoló tag tagsági díja	192	—
3. A törzsvagyron kamatja	15	—
4. Az évközben beszédett tagsági díjak ka- matja	3	45
5. Milkovics Zs. örökös alapító % fejében	5	—
Összeg	410	45

Az egylet kiadása

	frt	kr.
számadásilag igazolt nyugták szerint	235	25

Vagyonkimutatás.

	frt	kr.
1. Kamatozásra elhelyezett alapítványi tőkék	700	—
2. 20 pártoló tag 1888- és 1889-re előre fizetett	40	—
3. 2 pártoló tag 1888-ra előre fizetett	2	—
4. 1887. évi pártoló tagsági dijhátralék	14	—
5. Pénztári készlet	175	20
Összeg	931	20

* Egy elhalt rendes tag tagsági díja leiratott.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Egyleti tagok névtára 1887-ben.

Tiszteletbeli tagok.

Beöthy Zsigmond (l. főlebb). Ghyczy Kálmán, val. belső titkos tanácsos, a főrendi-ház tagja, Kis Igmánd. Hampel József dr., egyetemi tanár, a m. nemzeti muzeum régiség-tár-őre stb., Budapest. Jókai Mór, országgy. képviselő stb., Budapest. 5 Pap Gábor, (l. főlebb). Pulszky Ferencz dr., a m.	nemzeti muzeum igazgatója stb., Budapest. Römer Flóris dr., kanonok stb., Nagy-Várad. Tóth Lőrincz, a m. kir. kuria tanácselnöke, a Ferencz József rend középkeresztes vi-téze, Budapest. Vaszary Kolos, a magyar sz. Benedek-r. főapátja, a főrendi-ház tagja, Ferencz József rend lovagja.
---	---

Örökös alapító tagok:

(A *-gal jelöltek műrégiségeket adományoztak.)

*Cseley János dr., (l. főlebb). Esterházy Miklós gróf, Tata. Liechtenstein János herceg, Fürstberg. Meszlényi Gyula, r. k. megyés pöspök, Szatmár (1888-tól). 5 Milkovich Zsigmond, (l. főlebb).	Vásonkeőy Imre, földbirtokos, Ó-Szöny. † *Vásonkeőy Imréné özv., Budapest. Vaszary Kolos, (l. főlebb). *Voetter Ottó (l. főlebb). 10 Zúber József, (l. főlebb).
--	---

Alapító tagok:

Komáromi első takarékpénztár. Komárom-vidéki takarékpénztár.	*Marossy János, gyógyszerész, Tata (1888-tól). Nádasdy Ferencz gróf, Agárd. 5 Pap Gábor (l. főlebb).
---	--

Rendes tagok :

- Balogh Kálmán, es. kir. asztalnok, földbirtokos, Füss.
 Baranyai Géza, (l. főlebb).
 Beöthy Zsigmond, (lásd főlebb 1888 tól).
 Bonez Ödön dr., (l. főlebb).
 5 Eberling Antal id., nagykereskedő, Budapest.
 Eberling Antal ifj., (l. főlebb).
 Farkas Benő dr., (l. főlebb).
 Farkas József, gazd. igazgató, Csém.
 Fehér János, plébános, Naszvad. †
 10 Fekete Tivadar, sz. Benedek-r. házfőnök.
 Ghyezy Dénes, földbirtokos, Kis-Igmánd.
 Ghyezy Kálmán (l. főlebb).
 Grünfeld Jakab, kereskedő.
 Gyulai Rudolf, (l. főlebb).
 15 Hecht Lipót, kereskedő.
 Jeney Ernő, sz. Benedek-r. jószágkormányzó, Füss.
 Kálmán Rudolf id., (l. főlebb).
 Kirchner Mihály, gyógyszerész.
 Komáromi sz. Benedek-rendiek székháza.
 20 Komlóssy Ferencz dr., országgyűl. képviselő, esperes, Csúz.
- Konkoly-Thege Balázs dr., ügyvédjelölt. (1888-tól).
 Lóbinger Győző, gazd. igazgató, Bábolna.
 Magyar Szulpicz, sz. Benedek-r. gymn. tanár. †
 Mike Károly, ügyvéd.
 25 Milch Armin, keresk. akad. hallg., Budapest.
 Molnár János, (l. főlebb).
 Nagyvasváry Sándor, ügyvéd.
 Németh Vilmos, (l. főlebb).
 Paál Lajos, földbirtokos, Tata.
 30 Pecháta Antal, (l. főlebb.)
 Pogrányi József, (l. főlebb).
 Pokorny Frigyes, sz. Benedek-r. áldozó pap.
 Rodriguez Ágoston, vasuti hivatalnok, Uj-Szőny.
 Rostaházy Sándor (l. főlebb).
 35 Ruttkay Béla, földbirtokos, Szent-Pál.
 Szabó Gábor árvaszéki ügyész.
 Szombathely Győző (l. főlebb).
 Takács Jenő, vasuti főmérnök, Kis-Czell.
 Tátray József (l. főlebb).
 40 Villányi Szaniszló, sz. Bened.-r. főgymn. igazgató, Esztergom.
 Wenninger Mátvás (l. főlebb).
 Weszely Lajos építész.

Pártoló tagok :

(A *-gal jelöltek 1887., 1888. és 1889-re, a **-gal jelöltek 1887., 1888-ra fizették le a pártoló tagsági díjat.)

- Adler Dávid, kereskedő.
 Adler Vilmos
 Aranyossy László, ügyvéd.
 Auer Imre, ker. akad. hallg., Budapest.
 5 Balogh Kálmánné özv., Csúz.
 *Bánik István intéző, Bábolna.
 Barna Athanáz sz. Benedek-r. gymn. tanár.
 Bányai Lipót dr., városi másod-
 orvos.
- Bauer Károly, takarékpénztári könyvvivő.
 10 Beöthy Zsolt dr., egyetemi tanár, Budapest.
 Berinke Antal, ügyvéd.
 Berkovic Borota Mikl., katonai mérnök-kari főnök, Pozsony.
 *Bóday Ferencz, földbirtokos, Szent-Mihály.
 Bóday Vilmos, megyei alszámvevő.

- 15 *Borbély Kornél, főapáti helyettes, Pannonhalma.
Bottay Kálmán, közs. isk. rajztanító.
Brandstein Lajos, kereskedő.
Bukovits Antal, műhelyvezető, Bábólna.
Csajkovszky Evariszt, plébános helyettes, Veszele.
- 20 Czanic József, ügyvéd.
Csepy Dániel, ügyvéd.
*Csernó Zoltán, intéző, Csúz.
Diósy Ignác, iparos.
*Dösch Gyula, intéző, Bábólna.
- 25 Dratsay Gyula, számtartó, Ó Szőny.
Edelényi Sándor, kezelő tiszt, Tata.
Eibel Antal, számtartó, Füß.
Erdélyi Armin, magántanító.
Erdélyi Gáspár, megyei árvaszéki ülnök.
- 30 Erdélyi Pál dr., egyetemi könyvtár-tiszt, Budapest.
Erdélyi Zoltán, megyei árvaszéki előadó.
Erdőssy Ferencz, megyei alszámvevő.
Farkas Ferencz, tornatanító, Tata.
Farkas Géza, városi tanácsos.
- 35 Farkas Lajos, törvyszéki bíró.
*Fektor Gáspár, sz. Benedek-r. áldozó pap Pannonhalma.
Felker Mihály, földbirtokos Ács.
Fischer Dávid, kereskedő.
Francics Norbert, sz. Bened.-r. főgymn. igazgató, Győr.
- 40 Fried Kálmán, kereskedő.
Fömötör József, gazd. ellenőr, Ó Szőny.
Füß Mibály, jegyző, Bokod.
**Galba Béla ispán, Tényő.
Galba Károly, ügyvéd.
- 45 Giezy József, népiskolai tanító, Karán Sebes.
Goldmann Emil, keresk. akad. hallg., Budapest.
- *Gombos Gyula, gazd. segéd, Bábólna.
Görög Incze, sz. Ferencz-rendi hitszónok.
Gregorics Gábor, városi levéltáros.
- 50 Gruber János, iparos.
Gruber Lőrincz, kereskedő.
Grünwald Dávid, kereskedő.
Grünwald Jakab, kereskedő.
Győri sz. Benedek-r. székháza.
- 55 Gyulai Ferencz, magánzó.
Halbik Cziprián, alperjel, Pannonhalma.
Hegedüs János, tanító, Ó-Szőny.
**Hennel Gyula, takarékpénzt. könyvvivő, Tata.
Hérics Márton, plébános, Ászár.
- 60 Hevesi Bernát (l. fölebb).
Hoffmann Károly, keresk. akad. hallg., Budapest.
Holczinger Imre, kegyes-rendi gymn. tanár, Veszprém.
Honyák Lajos, kath. népisk. igazgató (1888-tól).
Huszár Géza dr., orvos, Ács.
- 65 Huzly Sándor, intéző, Bábólna.
Hyann Károly, urad. könyvelő, Tata.
*Itczés Ferencz, gazdatiszt, Sz.-Mihály.
Ivanics Géza, keresk. akad. hallg., Budapest.
*Jankovich Béla, intéző, Bábólna.
- 70 *Jaross Károly, földbirtokos, Koltha. †
Jegger Adorján, sz. Bened.-r. lelkész, Füß.
Jezovits Sándor, gyógyszerész, Csúz.
Kacz Lajos, városi tanácsos.
Kalicza Géza, trvsz. irodafőnök.
- 75 Kaptay József, tanító, Tata.
Kánitz Arthur, keresk. akad. hallg., Budapest.
Kemenczy Mihály, plébános, Ekel.

- Keő Jenő dr., orvos.
Kertész József, esp., Császár.
- 80 Kesztlér Ede, iparos.
Kirez Arthur, kereskedő.
Kirez Lipót, kereskedő.
Kiss Béla, ref. lelk., Madar.
Kiss Dénes, megyei főpénzt.
- 85 Klein Adolf dr., orv., Uj-Szőny.
Klein Simon dr., honvéd-ez-redorvos, Tata.
Kollányi Zsigmond, földbirtokos, Csúz.
Komjáthy Aladár, városi alkapitány.
Konkoly-Thege Balázs dr., ügyvédjelölt.
- 90 Konkoly-Thege Balázs id., földbirtokos (1888-tól).
Konkoly-Thege Kálmán, megyei közp. közgyám.
Kossovits József, karnagy, Budapest.
Kovács János, czukorgyári hivatalnok, Ács.
Kozma Géza, járás tiszt, Tata.
- 95 Kratochvíl József, gyógyszerész, Ács.
Kropf Béla, urod. intéző, Tata.
Kummer Antal, es. kir. hadbiztos őrnagy.
Kun Miklós, földbirt., Győr.
Kutka Gábor, kir. adófelügyelő-helyettes.
- 100 Kvassay Leander, kir. sőtáros. †
Lazsanzky Béla, ker. akad. hallg., Budapest.
Lazsanzky József, vállalkozó.
Legáth Ferencz, megyei irnok.
Lengyel Ádám, kereskedő, Ó-Szőny.
- 105 Losonczy Ernő, szolgabíró, Ócsa.
Lugossy Gyula, k. közjegyzői irnok, Tata.
Markovics Gyula, takarékp. főkönyvvivő.
- Marossy János, (l. fölebb).
Mauler József, ügyvédjelölt.
- 110 Menich Dénes, gyógyszerész, Tata.
Menich János dr., orvos.
Mészáros Alajos, kegyes-r. gymn. tanár, Nagy-Károly.
Meszlényi Mihály, iparos.
Mindszenty Kálmán, k. sőtáros.
- 115 Moll József, biztos. főügynök.
Nagy Angyal, sz. Ferencz-r. segéd-lelkész, Szent-Péter.
Nagy Antal, (l. fölebb).
Nagy Vilmos dr., (l. fölebb).
Nedelkovics János, ker. akad. hallg., Budapest.
- 120 Nemes Soma, községi isk. tanító.
Nemessányi János, (l. fölebb).
Németh Béla, takp. könyvvivő.
Neuhauser Izrael, kereskedő.
Neumann A. E., kereskedő.
- 125 Neumann Alajos, kereskedő.
Neumann Herman, kereskedő.
Neumann Richárd, ker. akad. hallg., Budapest.
Ónody Zsigmond, ref. lelkész, Szent-Péter.
- *Paál Dénes, földbirtokos, Csúz.
- 130 *Pálffy Károly, földbirtokos, Kethely.
Panghy Özséb, sz. Benedek-r. főgymn. tanár, Esztergom.
*Párkányi József, titkár, Keszthely.
Pásztor Imre, tanító, Herkály.
Penthe Boldizsár, gyakorló-orvos.
- 135 Pick Ignác, kereskedő.
Pintér Elek, kegyes-r. gymn. igazgató, Tata.
Pirkner László, bérlő, Madérét.
Pogrányi Albert, földbirtokos, Ekel.
Poloni Lajos, iparos.

- 140 Pongrácz Ferencz, plébános, Izsá.
Práger János, földbirtokos, Kethely.
Prezechtiel Matern., sz. Ferencz-r. házfőnök, Kis-Marton.
*Prohászka Ede, kereskedő, Budapest.
Pulay Géza, (l. főlebb).
- 145 Réhberger Ignác, kereskedő, Új-Szöny.
Rész Róbert, kereskedő, Új-Szöny.
Reznayk Albert, sz. Benedek r. gymn. tanár.
Rohrbacher Miklós, joghallgató, Győr.
Rosenthal Rezső, ker. akad. hallg., Budapest.
- 150 Roszner István, ker. akad. hallg., Budapest.
Rothbart Adolf, kereskedő.
Rothbaum Fülöp, kereskedő.
Rózsa Vitál, liceumi tanár, Pannonhalma.
Rozsos Miklós, ügyvéd, Zircz.
- 155 Runtág Ferencz József, urod. mérnök, Tata.
Sándor Miklós, megyei ügyész.
Sárközy Zsigmond, törvészéki bíró.
Sarlay Károly, gazd. vándortanár, Új-Szöny.
Schisser József, iparos.
- 160 Schmidthauer Antal, magánzó. †
Schmidthauer Lajos, gyógyszerész.
Schnell János, iparos.
Schnitzer Armin dr., (l. főlebb.)
Schönwizner Károly, urodal. főmérnök, Tata.
- 165 Schreiber Mór, községi isk. tanító.
Schul Simon dr., városi orvos, Tata.
Six Károly, iparos, Új-Szöny.
- Skoday László, kir. aljárásbíró.
Soós Károly, ügyvéd.
- 170 Steiner Miklós, gyógyszerész, Új-Szöny.
Strasser Mátyás, ker. akad. hallg., Budapest.
*Sulmann Ignác, főtanító, Bábolna.
Szabó Béla, járásbirósági irnok, Tata.
Szalay Béla, plébános, Dad.
- 175 Székesváry Imre, plébános-helyettes, Köbölkut.
Szentmiklóssy Dezső, ügyvéd.
Szépe Pál, községi isk. tanító.
Szepesi Zsigmond dr., orvos.
Szijj János, községi isk. tanító.
- 180 Szilárd Ferencz, tisztartó, Bajcs.
Szinek Gábor, számtartó, Tömörd.
Szinyeyi József id., muzeumi könyvtárör, Budapest.
Teller Bernát, kereskedő.
Tengg Ferencz, erdész, Bábolna.
- 185 *Tóth István, intéző, Bábolna.
Tóth Péter, postamester, Ács.
Tuba János, (l. főlebb.)
Vanke József, kegyes r. áldozó pap, Nagy-Károly.
Vargha Zsigmond, bíró, Ács.
- 190 Varju István, megyei főszámvevő.
Vásárhelyi Domokos dr., ügyvéd.
Vaskó István, takarékpénzt. könyvvivő.
Vaskó Kálmán, ispán, Herkály.
Vértesi Leánder, sz. Bened.-r. gymn. tanár.
- 195 Virágh Ferencz, távirdafőnök.
Virágh Gyula dr., orvos, Tata.
Viszolaajszky István, (l. főlebb.)
Vizkeleti Imre, iparos.
Völgyi Elemér, körorvos, Csúz.

200 Vörös László, urod. főszámvévő, Tata.

Weisz Fülöp, kereskedő.

*Wesenauer János, plébános, Bábolna.

Wexler Miksa, ker. akad. hallg., Budapest.

Winter Béla, ker. akad. hallg., Budapest.

205 Wirthl József, kir. mérnök.

Wolfinger Arnold, ker. akad. hallg., Budapest.

Zechmeister János, kereskedő.

